

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

Univerza v Mariboru

Fakulteta za elektrotehniko,
računalništvo in informatiko

DIPLOMSKO DELO

Kibernetsko nasilje med mladostniki

Avgust, 2016

Tina Herceg

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

Univerza v Mariboru

Fakulteta za elektrotehniko,
računalništvo in informatiko

DIPLOMSKO DELO VISOKOŠOLSKEGA STROKOVNEGA ŠTUDIJA
Informacijska varnost
Kibernetsko nasilje med mladostniki

Avgust, 2016

Tina Herceg
Mentor: doc. dr. Aleš Bučar Ručman

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojemu mentorju, doc. dr. Alešu Bučarju Ručmanu za vso strokovno pomoč in nasvete pri nastajanju diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi ravnatelju, socialni delavki in učencem Osnovne šole Frana Albrehta v Kamniku, za sodelovanje pri izvedbi ankete.

Posebna zahvala gre mojim domačim in bližnjim za vso podporo v času študija.
Brez vas mi ne bi uspelo.

Kazalo

1	Uvod	8
2	METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI DEL	9
2.1	Problemi, namen in cilji	9
2.2	Raziskovalne hipoteze	9
2.3	Metodologija	9
3	MEDVRSTNIŠKO NASILJE	10
3.1	Oblike medvrstniškega nasilja	12
4	IKT IN KIBERNETSKO NASILJE	13
4.1	Kibernetski prostor	14
4.2	Uporaba interneta	14
4.3	Spletna socialna omrežja	14
5	KIBERNETSKO NASILJE MED MLADOSTNIKI	15
5.1	Oprelitev kibernetskega nasilja	16
5.2	Kje poteka kibernetsko nasilje	17
5.3	Razlike med nasiljem v kibernetskem prostoru in realnem prostoru	18
5.4	Vzroki za kibernetsko nasilje	19
5.5	Posledice	20
5.5.1	Samomor kot posledica kibernetskega nasilja (angl. bullycide)	20
6	RAZISKAVE KIBERNETSKEGA NASILJA MED MLADOSTNIKI	21
6.1	Kibernetsko nasilje po svetu	21
6.2	Kibernetsko nasilje v Sloveniji	22
7	OBLIKE KIBERNETSKEGA NASILJA MED MLADOSTNIKI	23
7.1	Namerno ustvarjanje prepira (angl. flaming)	23
7.2	Nadlegovanje (angl. harassment)	23
7.3	Očrnitev (angl. denigration)	24
7.4	Prezemanje identitete (angl. impersonation)	24
7.5	Namerno razkritje zasebnih informacij in zvižča/prevara (angl. outing and trickery)	24
7.6	Izključitev/izgon (angl. exclusion/ostracism)	25
7.7	Zalezovanje (angl. cyberstalking)	25
7.8	Pretepanje (angl. happy slapping)	25
7.9	Seksting (angl. sexting)	26
8	PREPOZNAVA KIBERNETSKEGA NASILJA	28
8.1	Prepoznavanje kibernetskega nasilja pri žrtvah	28
8.2	Prepoznavanje storilcev kibernetskega nasilja	29

9	RAZISKAVA O KIBERNETSKEM NASILJU MED OTROKI V KAMNIKU.....	30
9.1	Opis vzorca	30
9.2	Rezultati	31
9.3	Razprava	42
9.4	Preverjanje hipotez	44
10	SKLEPNE UGOTOVITVE.....	45
11	LITERATURA IN VIRI	46
12	PRILOGE	49

Kazalo grafov

Graf 1: Spol	30
Graf 2: Koliko ur dnevno preživiš na internetu?	31
Graf 3: Ali imajo starši nadzor nad tvojo uporabo interneta?.....	31
Graf 4: Za kaj največ uporabljaš internet?.....	32
Graf 5: Ti je že kdo kdaj poslal razgaljeno sliko ali pa neprimerno sporočilo?	33
Graf 6: Na kakšen način je pri tebi prišlo do nasilja preko spleta/mobilnega telefona? (možnih je več odgovorov)	35
Graf 7: Komu si zaupal, da si bil žrtev spletnega nasilja?	36
Graf 8: Na kakšen način si izvajal nasilje preko spleta/mobilnega telefona? (možnih je več odgovorov).....	39
Graf 9: Ali poveš svojemu prijatelju/prijateljici svoje geslo spletnih tehnologij (npr. Facebook, Gmail)?.....	40
Graf 10: Kako resen se ti zdi ta problem?.....	40

Kazalo tabel

Tabela 1: Ali poznaš vse ljudi, ki jih imaš za »prijatelje« na spletnih omrežjih?	33
Tabela 2: Si ti kdaj komu poslal svojo razgaljeno sliko?	34
Tabela 3: Si bil že kdaj v življenju žrtev nasilja preko spleta ali mobilnega telefona?	34
Tabela 4: Si poznal osebo, ki te je ustrahovala/nadlegovala?	36
Tabela 5: Če bi bil žrtev spletnega nasilja, bi to komu zaupal?	37
Tabela 6: Zakaj si izvajal takšno početje?.....	38

Kazalo slik:

Slika 1: Diagram kibernetkega nasilja.....	27
--	----

Povzetek

Razvoj informacijske tehnologije je poleg pozitivnih posledic prinesel tudi mnogo negativnih. Ena izmed njih je nova oblika medvrstniškega nasilja: kibernetško nasilje. Ta vrsta nasilja poteka preko mobilnih naprav, interneta in drugih komunikacijskih sredstev. Je ena izmed bolj nevarnih oblik nasilja, saj pušča hude posledice. Ker smo tako rekoč vedno »priklopljeni« na splet, smo zaradi tega bolj ranljivi in lažje dosegljivi za takšne napade. Za razliko od »klasičnih« oblik medvrstniškega nasilja pa kibernetško ni omejeno na šolske prostore, ampak se lahko odvija tudi v varnem okolju doma.

V diplomski nalogi smo se osredotočili na kibernetško nasilje med mladostniki, saj ta oblika nasilja predstavlja največji problem prav pri otrocih in mladostnikih. V uvodnem delu diplomske naloge smo najprej predstavili definicijo medvrstniškega nasilja in njegove oblike, nato pa smo več pozornosti namenili kibernetškemu nasilju. V drugem delu diplomske naloge pa je predstavljen celoten postopek raziskave in njeni rezultati. Zastavili smo tri hipoteze, podatke pa smo zbirali s pomočjo anketnega vprašalnika. V raziskavo smo zajeli 150 učencev 7. in 8. razreda Osnovne šole Frana Albrehta Kamnik. Pridobljeni rezultati kažejo, da učenci, vključeni v raziskavo, vedo, kaj je kibernetško nasilje in ga znajo primerno opredeliti. Večina učencev se strinja, da je kibernetško nasilje med mladostniki zelo resen problem in bi mu morali nameniti več pozornosti.

Ključne besede: kibernetško nasilje, mladostniki, internet, mobilni telefon, negativne posledice

Summary: Cyberbullying among youth

In addition to the positive consequences, the development of information technology also brought many negative ones. One of them is a new form of bullying: cyberbullying. This kind of bullying takes place using mobile devices, the Internet and other communication tools. It is one of the most dangerous forms of bullying, because it leaves serious consequences. Since we are almost always connected or »wired« to the Internet, we are therefore more vulnerable and more easily accessible for such attacks. Unlike traditional forms of bullying, cyberbullying is not limited only to school premises, but may also take place in a safe environment like home.

In this thesis, we focused on cyberbullying among adolescents, since this form of bullying represents the greatest problem with children and adolescents. In the introduction part to the thesis, we first presented the definition of bullying and its forms, later we paid more attention to cyberbullying. In the second part of the thesis we presented the investigation process and the results. We set three hypotheses, data was collected using a questionnaire. The analysis focuses on opinions of 150 pupils (7th and 8th grade) of elementary school Fran Albreht Kamnik. The results showed us that students involved in the research, knew what cyberbullying is and they knew how to properly describe it. Also, most agree that cyberbullying is a very serious problem and should be given greater attention.

Keywords: cyberbullying, adolescents, Internet, mobile phone, negative consequences

1 Uvod

Že od nekdaj smo priča različnim oblikam nasilja med mladostniki. Včasih sta prevladovali fizično in psihično nasilje. Medvrstniško nasilje po navadi poteka na poti v šolo, na poti iz šole in v okolici šole. Vključuje fizično nasilje (pretepanje, izsiljevanje itd.) in pa psihično nasilje (izolacija, zmerljivke, poniževanje itd.) ter pušča hude posledice. To nasilje je že dolgo prisotno in znano, o njem so že bile narejene raziskave, zato ga je lažje prepoznati in posledično tudi ukrepati.

Bliskovit razvoj informacijske tehnologije pa je botroval razvoju novih oblik nasilja. Živimo v informacijski dobi, kjer se skoraj vse dogaja preko spleta oz. je tako ali drugače povezano s spletom. Negativna posledica razvoja tehnologije je t. i. kibernetško nasilje (angl. cyberbullying). Tako nasilje se ne konča ob odhodu iz šole, za zaprtimi vrati doma, ampak se odvija štiriindvajset ur na dan. Je ena najbolj nevarnih oblik medvrstniškega nasilja, saj pusti hude posledice. Mladostniki, ki se s takim nasiljem soočajo, imajo lahko resne socialne, čustvene in psihološke težave, ki lahko vodijo celo v samomor. Problem takega nasilja je, da ga je težko odkriti in nadzorovati, saj lahko storilec s pomočjo tehnologije svojo identiteto zakrije. Prav tako na prvi pogled ne pušča očitnih posledic, kot npr. fizično nasilje (modrice, raztrgana majica ipd.). Težko se mu tudi izognemo, saj ima skoraj vsak mladostnik dostop do interneta, skoraj vsi uporabljajo mobilne telefone, večina jih uporablja spletna družbena omrežja in še bi lahko naštevali. Preko vseh teh oblik tehnologije smo dostopni za takšno nasilje. Mladostniki se ne zavedajo nevarnosti takšnega nasilja, velikokrat pa tudi ne vedo, da so bili sami žrtve kibernetškega nasilja, predvsem zato, ker o tem niso osveščeni in ker se o tem še vedno premalo govori.

V diplomski nalogi bomo obravnavali kibernetško nasilje med mladostniki. Kljub temu da je o kibernetškem nasilju že veliko napisanega, menimo, da je o tem še vedno premalo govora in ozaveščenosti. V diplomski nalogi bomo predstavili kibernetško nasilje, raziskali poznavanje te oblike nasilja pri mladostnikih in potem to tudi analizirali.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI DEL

2.1 Problemi, namen in cilji

V diplomski nalogi smo se osredotočili na problem kibernetkega nasilja med mladostniki. V empiričnem delu smo se raziskave te vrste nasilja lotili s pomočjo anketnega vprašalnika. Namen vprašalnika je bil pridobiti podatke o kibernetkem nasilju med mladostniki v 7. in 8. razredu Osnovne šole Frana Albrehta v Kamniku. Zanimalo nas je, ali vedo, kaj sploh to je, če so bili kdaj vključeni v takšno nasilje, če znajo ukrepati v primeru kibernetkega nasilja ter njihove izkušnje in mnenje o takšnem nasilju.

2.2 Raziskovalne hipoteze

V diplomski nalogi bomo preverjali naslednje hipoteze:

H1: Otroci so ozaveščeni o pojavnih oblikah kibernetkega nasilja med mladimi in so seznanjeni z možnim ukrepanjem.

H2: Mladostniki, ki so bili v preteklosti žrtve kibernetkega nasilja, tega niso zaupali staršem, učiteljem ali drugi odrasli osebi.

H3: Večina anketiranih mladostnikov je bila vsaj enkrat žrtev ene od oblik kibernetkega nasilja.

2.3 Metodologija

Pri izdelavi diplomske naloge smo uporabili deskriptivno metodo (analiza virov). S pomočjo te metode smo analizirali knjige, članke in internetne vire, tako tuje kot domače. Kot raziskovalni instrument smo uporabili anketni vprašalnik, ki smo ga izvedli na Osnovni šoli Frana Albrehta v Kamniku. Anketiranje je potekalo od 13. 6. do 14. 6. 2016. Sodelovalo je skupno 179 učencev, od tega je bilo uporabnih 150 izpolnjenih

anket. Od tega 91 anket učencev sedmega razreda ter 59 anket učencev osmega razreda. Anketa je potekala anonimno preko spletne strani <https://www.1ka.si/>. Vprašalnik je bil odprtega, polodprtega in zaprtega tipa, saj so bili pri določenih vprašanjih odgovori anketirancu ponujeni že vnaprej, pri nekaterih so lahko poleg že ponujenih dopisali tudi svoj odgovor, nekaj pa jih je bilo povsem odprtih in so lahko zapisali svoj odgovor bolj obsežno. Demografski del zajema informacije o spolu, številu in starosti (razredu) anketiranih učencev. Vsebinski del pa zajema njihovo poznavanje kibernetnega nasilja, uporabo interneta, načine in razloge izvajanja takšnega početja, izkušnje s takšnim nasiljem, komu bi/so zaupali ipd. Rezultate, pridobljene z ustreznimi anketami, smo sprva ločili po razredih, nato pa primerjali in analizirali. Kasneje smo podatke vnesli v programa Microsoft Excel in Microsoft Word, jih tam obdelali ter ustrezno prenesli v tabele in grafe.

3 MEDVRSTNIŠKO NASILJE

Za obravnavo različnih oblik nasilja med mladostniki je v strokovni literaturi največkrat uporabljen angl. izraz bullying. Najpogosteje se pri prevodu uporablja izraz trpinčenje, ustrahovanje in preganjanje (Bučar Ručman, 2004).

»V slovenskem jeziku za bullying nimamo povsem ustreznega prevoda, saj ta beseda v angleškem jeziku pomeni nasilje in krutost, močnejših do šibkejših, hkrati pa nakazuje tudi kontinuiteto nasilnega dejanja« (Dogša, v Olweus, 1995:5). Pri nas se uporablja več prevodov, in sicer trpinčenje (Dogša; Pušnik, v Pušnik, 1999), ustrahovanje (Dekleva, v Pušnik, 1999) in pa medvrstniško nasilje (Pečjak, 2014).

Obstaja veliko definicij bullying-a.

Sharp in Smith opredeljujeta bullying kot obliko agresivnega vedenja, ki je običajno namensko in povzroča boleče posledice. To vedenje je pogosto trajno, kar pomeni, da poteka več mesecev ali let. Zanj je značilno, da se žrtev pred njim ne more ubraniti. Lahko je fizično (udarci, brce, odtujitev predmetov), verbalno (žaljenje, rasistične žalitve) ali indirektno (sprožanje nesramnih govoric, izključevanje nekoga iz neke socialne skupine). Avtorja poudarjata željo po ustrahovanju, dominaciji ter izrabo moči (Sharp in Smith, 1994, str. 1).

Olweus pravi, da o trpinčenju med učenci govorimo takrat, kadar je neki učenec v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju oziroma negativnim dejanjem, ki jih je povzročil njegov sovrstnik ali skupina učencev. Pod negativna dejanja spadajo namerne poškodbe ali povzročanje neugodja s fizičnimi sredstvi ali besedami. Tudi spakovanje in uporaba vulgarnih kretenj ali pa namerna izključitev iz skupine so znaki negativnega dejanja (Olweus, 1995, str. 12).

Bullying je po definiciji Rolanda dlje časa trajajoče fizično ali psihično nasilje, ki ga izvaja posameznik ali skupina proti osebi, ki se v svojem položaju ne more braniti (Byrne, 1995, str. 12 in 13).

Trpinčenje je tisto vedenje, ki je ponavljajoče, pravi Besagova. Lahko je fizično, psihično ali verbalno. Pojavlja se s strani tistih, ki so močni, nad tistimi, ki so šibki, in sicer z namenom povzročanja stisk zaradi občutenja lastnega zadovoljstva (Besag, 1989, str. 3).

Pečjakova ugotavlja, da je medvrstniško nasilje agresivno dejanje, ki je namerno, vključuje neravnovesje moči in se pogosto dogaja stalno. Med drugim ugotavlja tudi, da ima različne pojavne oblike (verbalno, psihično, fizično itd.), je pogosto skrito avtoriteti v šoli, ima namen škoditi drugemu, za žrtve pa ima lahko tovrstno nasilje psihične in fizične posledice (Pečjak, 2014).

Če povzamemo vse zgoraj naštetje definicije, lahko ugotovimo, da imajo veliko skupnega. Medvrstniško nasilje je tisto nasilje, ki je ponavljajoče in lahko traja dlje časa. Je namerno in ni posledica igre. Lahko zajema razne oblike, kot so udarci, suvanje, zastraševanje, socialno izključevanje, pošiljanje žaljivih slik ali sporočil ipd. Namen tovrstnega nasilja je škoditi drugemu. Vključuje neravnovesje moči med žrtvijo in storilcem, s čimer govorimo o moči nasilneža in nemoči žrtve. Običajno se odvija v šolah, na poti domov oziroma tam, kjer ni nadzora odraslih ali pa je ta pomanjkljiv. Nasilje je pogosto skrito očem avtoritete v šoli in staršem, zato nasilneži ne pričakujejo, da bodo razkriti in da bodo utrpeli posledice za svoja dejanja. Odrasli se pogosto ne zavedajo nasilja, saj veliko žrtev o tem ne spregovori zaradi strahu pred nasilneži. Za žrtve ima takšno nasilje psihične in fizične posledice. Avtorji omenjajo tudi, da obstaja več oblik nasilja: psihično, verbalno, fizično, spolno.

3.1 Oblike medvrstniškega nasilja

Poznamo več oblik medvrstniškega nasilja (fizično, psihično, spolno). Z razvojem tehnologije pa prihaja do novih načinov medvrstniškega nasilja (kibernetsko). Sullivan pojavne oblike medvrstniškega nasilja kategorizira hierarhično. Navaja dve skupini medvrstniškega nasilja, fizično in psihično, ki ju naprej deli v ožje kroge, in sicer (Sullivan, v Pečjak, 2014: 1, 12):

Fizično nasilje (direktno nasilje/agresija) vključuje namerno brcanje, pretepe s poškodbami, odiranje in lasanje, omejevanje gibanja, grizenje, prerivanje in potiskanje, namerno poškodovanje lastnine posameznika oziroma uničevanje njegovih osebnih predmetov.

Psihično nasilje (imenovano tudi posredno nasilje/agresija) pomeni napad na posameznikovo »notranjost«. Pri tej obliki je cilj škoditi posamezniku, ki je tarča napada, vendar pogosto brez fizičnih znakov.

Psihično nasilje deli naprej na verbalno in neverbalno.

- **Verbalno nasilje, kamor spadajo:**
  - žaljivke in zmerljivke s spolno in socialno vsebino,
  - razširjanje lažnih in neresničnih govoric,
  - hujskanje prijateljev, grožnje,
  - izsiljevanje za denar,
  - opazke in
  - spakovanje.
- **Neverbalno nasilje, ki se deli na:**
  - direktno neverbalno nasilje (nesramne geste) in
  - indirektno neverbalno nasilje (osama, ignoriranje).

Nekateri avtorji pa navajajo še dve posebni obliki nasilja – spolno in spletno nasilje.

Spolno nasilje lahko uvrstimo med vse zgoraj navedene oblike (uporaba neprimernih gest ali neprimernih sugestivnih izrazov). Pod spolno nasilje štejemo vsako vedenje ali dejanje s spolno vsebino, ki si ga žrtev ne želi in pri njej vzbuja občutek, da je njeno telo instrument za zadovoljitev potreb ali želja drugega. Je vedenje, ki ga žrtev doživlja kot vdor v njeno integriteto, ki omejuje pravico do odločanja o lastnem telesu, prekorači osebne meje, ga žrtev doživlja kot zlorabo in ga tudi sama po lastni presoji označi za spolno zlorabo (Kaj je spolno nasilje, 2016).

Spletno ali cyber nasilje, ki se uvršča k psihičnemu nasilju, ima lahko verbalno ali neverbalno pojavno obliko (npr. grožnje, širjenje neresničnih informacij po spletu), njegov namen pa je ponižati ali osmešiti drugega.

Kibernetsko nasilje je eno izmed novejših oblik medvrstniškega nasilja, čemur smo dandanes pogosto priča. Počasi zamenjuje »klasično« medvrstniško nasilje, zaradi napredka tehnologije pa dobiva vedno nove oblike. Cyberbullying je nadlegovanje, ki ga posameznik ali skupina izvaja nad žrtvijo s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije ali kratko IKT: na internetu, preko forumov, klepetalnic, elektronske pošte in drugih družbenih omrežij, lahko pa poteka tudi preko različnih komunikacijskih naprav, kot je npr. mobilni telefon. Razlika med klasičnim in kibernetskim nasiljem je v tem, da je kibernetsko nasilje lahko časovno in krajevno neomejeno (Potokar, 2015). V nadaljevanju bomo to vrsto nasilja podrobneje predstavili in opisali.

4 IKT IN KIBERNETSKO NASILJE

Pod izrazom IKT (informacijsko-komunikacijska tehnologija) mislimo na prenos in uporabo vseh vrst informacij. Oddaljenost ni več ovira do dostopa informacij, npr. delo in učenje na daljavo. Prenos podatkov pa poteka preko osebnih računalnikov (osebni računalnik, prenosni računalnik, tablični računalnik) in prenosnih digitalnih naprav (dlančnik, mobilni telefon, pametni telefon). V 21. stoletju je IKT pobudnik družbenih sprememb in predstavlja temelj gospodarstva. Brez te tehnologije bi bilo življenje danes že skoraj nepredstavljivo. Današnjo družbo je zaznamovala hitra rast in razvoj informacijske tehnologije, kar je povzročilo veliko odvisnost družbe v širšem smislu (Čebelić in Rendulić, 2012).

4.1 Kibernetiski prostor

Izraz kibernetiski prostor oz. kiberprostor (angl. cyberspace) izhaja iz besede kibernetika, slednja pa izhaja iz grške besede kybernetes, kar pomeni krmar (Coe, 2015). Izraz se nanaša na (virtualno) resničnost, ki predstavlja notranji svet računalnikov in računalniškega omrežja ter na predmete in identitete, ki v večini obstajajo v računalniškem omrežju. Metaforično lahko rečemo, da neka spletna stran »prebiva v kiber prostoru« (Jurkošek, 2008).

4.2 Uporaba interneta

Internet je bil razvit zato, da bi z njim omogočili hitrejši pretok informacij (Potokar, 2015). Je tudi medij, ki združuje lastnosti starih oblik medijev, kot so radio, pošta, telefon in televizija, s tem pa omogoča globalno delovanje in odstranjuje geografske ter prostorske ovire. Njegova vloga je v sodobni medijski družbi odločilna z vidika njegovih komunikacijskih potencialov, saj prinaša nove oblike komuniciranja (Jurkošek, 2008). Po podatkih Internet World Stats v povprečju 34,3 % celotne svetovne populacije uporablja internet. V Sloveniji je delež uporabnikov zelo visok. V raziskavi, ki jo je opravil SURS v letu 2012, je bilo ugotovljeno, da 70 % populacije v starosti 10–74 let uporablja internet (Svetovni splet, 2008). Mednarodna raziskava EU Kids Online je pokazala, da 93 % otrok, starih od 9 do 16 let, vsaj enkrat tedensko uporablja internet. Otroci uporabljajo internet vedno mlajši. Najpogostejši kraj uporabe je dom (87 %), na drugem mestu pa sledi šola (63 %). Raziskava na področju Slovenije je pokazala, da več kot 74 % slovenskih otrok uporablja internet vsak dan ali skoraj vsak dan. Uporaba se s starostjo povečuje. Uporabljajo ga za različne aktivnosti (Raziskava EU Kids Online, 2010).

4.3 Spletna socialna omrežja

Spletna socialna omrežja so ena izmed bolj priljubljenih spletnih aktivnosti. Pod pojmom socialna omrežja razumemo skupnost ljudi in tehnologijo, ki tej skupnosti omogoča medsebojno komunikacijo. Ta poteka preko računalniškega omrežja (spleta), načini izvedbe pa so razni forumi, spletne klepetalnice ipd. To je socialna skupnost,

kjer interakcija članov poteka preko komunikacijskih medijev, kot so pisma, telefon, elektronska pošta. Namen druženja je lahko profesionalne, družabne ali izobraževalne narave (Potokar, 2015). Razlikujejo se v tem, kakšnim uporabnikom so namenjena in katera je prevladujoča dejavnost, ki se dogaja na omrežju. Ločimo več skupin družbenih omrežij: profilsko usmerjena (Facebook, Google+), večuporabniška okolja (World of Warcraft, Second Life), mikroblogi (Twitter) in vsebinska omrežja (Youtube, Instagram) (Značilnosti družabnih omrežij, 2016). Uporaba spletnih socialnih omrežij je med slovenskimi otroki precej razširjena. Okoli 76 % slovenskih otrok ima na spletnih socialnih omrežjih svoj profil (Raziskava EU Kids Online, 2010).

Z razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije se je nasilje preselilo tudi v svet interneta. Poleg prijetnih stvari, ki jih ponuja (informiranje, komuniciranje, izobraževanje), v njegovem svetu obstajajo tudi nevarne stvari. Ena izmed teh je torej kibernetško nasilje, ki ga razumemo kot nasilje, ki ga posameznik izvaja s pomočjo IKT-ja, lahko preko mobilnih ter drugih komunikacijskih naprav ali preko interneta, kamor spadajo družbena socialna omrežja, klepetalnice, elektronska pošta in drugo (Potokar, 2015).

5 KIBERNETSKO NASILJE MED MLADOSTNIKI

Cyberbullying ali kibernetško nasilje med mladostniki je relativno nov pojav. Razvoj tehnologije se odvija z bliskovito hitrostjo in tako spreminja naš način delovanja v družbi (Li et al., 2012).

»Današnje vsakdanje življenje mladih je zelo drugačno celo od vsakdana mladih, značilnega za obdobje le dobro desetletje nazaj. Prežetost vsakdana s »priklopljenostjo« na internet in uporaba naprav, ki tovrstno »priklopljenost« omogočajo, prinaša današnji generaciji mladih nove izzive, tudi glede medosebnih odnosov« (Žakelj, 2013: 107–123).

Tehnologija torej prinaša veliko novih možnosti, ki pa porajajo različna vprašanja o etičnosti uporabe le-te v šolah. Eno od vprašanj je nasilje, ki se odvija preko te tehnologije. Medvrstniško nasilje je raziskan pojav, ki ga poznamo že dolgo. Veliko otrok izkusi nasilje v odnosih s sošolci. Z razvojem tehnologije pa je medvrstniško nasilje dobilo nove razsežnosti. Sedaj lahko otroci drug drugega nadlegujejo oz. trpinčijo tudi z uporabo elektronskih naprav. Ta oblika nasilja vključuje uporabo

komunikacijskih tehnologij, kot so mobilne naprave, videoklici, e-pošta, spletne strani, spletna družabna omrežja itd. S pomočjo teh naprav pošiljajo in/ali objavljajo razna neprimerna sporočila, s čimer spravljaajo v zadrego drugo osebo (Li et al., 2012).

5.1 Opredelitev kibernetškega nasilja

Pod pojmom kibernetško nasilje razumemo namerne grožnje, žalitve, napadanje, sramotenje ali nadlegovanje drugih s pomočjo modernih komunikacijskih sredstev, kar traja daljše časovno obdobje. Med drugim pod kibernetško nasilje spadajo tudi: pošiljanje žaljivih in ustrahovalnih sporočil ali komentarjev, obrekovanje na družbenih omrežjih, forumih ali blogih, kraja gesla in/ali identitete, objavljanje fotografij ali posnetkov ter obdelava le-teh brez dovoljenja oškodovanega, nadlegovanje preko spletne kamere, razna izsiljevanja, postavitve sovražnih strani ali lažnega profila na socialnih omrežjih z namenom posmehovanja ipd. (Spletno trpinčenje in nadlegovanje, 2016). Kibernetško nasilje se lahko izvaja preko interneta (npr. Messenger, elektronska pošta, družbena omrežja – Facebook, Ask.fm., Twitter, videoposnetki na portalih) ali pa preko mobilnih telefonov (npr. sporočila, klici, MMS sporočila z neprimerno vsebino). Kibernetško nasilje najpogosteje poteka anonimno, tako da žrtev ne ve, kdo je napadalec in od kod prihajajo napadi. Pri kibernetškem nasilju med mladostniki se žrtev in napadalec (najverjetneje) poznata tudi v resničnem življenju. Pogosto žrtve sumijo, kdo stoji za napadi. Kibernetško nasilje prihaja s strani oseb, ki jih poznamo iz svojega okolja – šole, soseske, vasi ali etične skupnosti. Primeri, kjer so vpleteni popolni tujci, so zelo redki (Kaj je spletno nadlegovanje, 2015).

Psihologinja Andreja Pšeničny meni, da je internet postal nov kanal za izvajanje nasilja, ki pa je ravno zaradi dostopnosti tehnologije postalo vedno bolj razširjeno. Pšeničnyjeva poudarja, da gre za zelo hudo obliko nasilja z dolgotrajnimi posledicami. Prav tako pravi, da ker je namenjeno izolaciji in izključevanju žrtve iz socialnega kroga, je socialno nasilje po navadi bolj rušilno ter boleče od fizičnega in tudi psihičnega nasilja. Raziskovalka na Fakulteti za družbene vede Ajda Jerman Kuželički pa pravi, da so najbolj pogosti primeri, ki vključujejo fante in dekleta kot žrtve in storilce, ko gre za krajo gesla profila, in sicer si geslo mladostniki pogosto zaupajo kot znak prijateljstva, ko pa se sprejo, se začne medvrstniško nasilje. Temu sledi kraja identitete, objavljanje fotografij v imenu drugega, pisanje na profil v imenu drugega – seveda stvari in vsebine, ki je sama žrtev ne bi nikoli napisala in objavila. Žrtev ima

nato zaradi tega težave, saj ne more dokazati, da tega ni objavila sama. Prihaja tudi do primerov, ko se ustvari lažen profil z namenom žaljenja, opravljanja in blatenja, ustvarjanje sovražne skupine, nastrojene proti žrtvi, objava intimnih slik in videov iz zveze, ko se ta konča, pisanje zlobnih žaljivih sporočil žrtvi, pisanje grozečih sporočil na »zid« profila in še bi lahko naštevali (Lambergar, 2011).

5.2. Kje poteka kibernetško nasilje

Kibernetško ali spletno nasilje med mladostniki vključuje nasilno vedenje s pošiljanjem elektronskih sporočil ali digitalnih sporočil po telefonu. Gre za dve glavni obliki nasilja.

- Prva oblika poteka po spletu, in sicer z uporabo elektronske pošte, spletnih klepetalnic (Messenger), spletnih družbenih omrežjih (Facebook, Ask.fm) in na spletnih straneh.
- Druga oblika pa poteka preko prenosnega telefona, in sicer s pošiljanjem kratkih tekstovnih sporočil (SMS) ali pa multimedijskih sporočil (MMS).

Kibernetško nasilje velja za posebej zahrbtno obliko medvrstniškega nasilja, saj nasilnež pogosto ostane anonimen. Nasilneža tako ne moremo izslediti, ta pa lahko počne, kar želi, ne da bi pri tem čutil posledice ali nosil odgovornost za svoja dejanja (Pečjak, 2014).

5.3 Razlike med nasiljem v kibernetnem prostoru in realnem prostoru

Največja razlika med nasiljem v kibernetnem in realnem prostoru je v načinu, kako nasilnež doseže žrtev. V primeru kibernetnega nasilja se to zgodi s pomočjo informacijske tehnologije. Pri klasičnem nasilju pride do neposrednega oz. fizičnega stika, pri kibernetnem nasilju pa nasilje poteka nefizično oz. posredno. Zaradi hitrosti in raznolikih možnosti novih medijev je zelo težko imeti pregled nad obsegom širjenja informacij. Informacijska tehnologija tistemu, ki ustrahuje, omogoča anonimnost. Izvajalci nasilja, ki jih imenujemo »napadalci«, lahko delujejo povsem anonimno in se zaradi tega počutijo povsem varne. Razlika je tudi v tem, da pri kibernetnem nasilju napadalcu ni treba toliko planirati, kako bo dejanje izvedel. Pri klasičnem nasilju pa mora napadalec dejanje vnaprej načrtovati, če ne želi biti zaloten pri dejanju. Pri kibernetnem nasilju je prisotno pomanjkanje nadzora s strani odgovornih oseb v šoli, saj to poteka anonimno in skoraj ni opazno. Žrtev je v digitalni dobi lažje dosegljiva, saj je lahko ustrahovana na daljavo, torej se nasilje ne konča pri vratih šole, ampak se nadaljuje še doma. Dogaja se tudi to, da je žrtev v šoli ustrahovana na »klasičen« način, po koncu pouka pa še preko mobilnih naprav in računalnikov (Pantič, 2013). Od klasičnega nasilja se razlikuje tudi po obsegu udeležencev. Množica ljudi, ki je vključena v kibernetno nasilje, je lahko zelo velika oz. se lahko v zelo kratkem času močno poveča. Ti dve obliki nasilja pa se razlikujeta tudi v tem, da se v kibernetnem svetu vloge zelo hitro menjajo, in sicer lahko žrtev hitro postane napadalec, dosedanji napadalec pa lahko potem hitro postane žrtev. To je pri klasičnem nasilju težje, saj so po navadi napadalci močnejši in večji kot žrtve (Informacijski pooblaščenec, 2009). »Spletno nadlegovanje se razlikuje od nadlegovanja »na šolskem igrišču«, in sicer po tem, da se lahko dogaja 24 ur na dan in 7 dni v tednu ter 365 dni v letu« (Informacijski pooblaščenec, 2009).

Menimo, da je kibernetno nasilje bolj nevarno od klasičnega, saj ni omejeno na šolske prostore, ampak se lahko nadaljuje v varnem okolju doma. Skoraj vsi imamo mobilne naprave, računalnike in dostop do interneta, zato nas lahko napadalec preko teh naprav doseže povsod, tudi tam, kjer bi se morali počutiti varno.

5.4 Vzroki za kibernetško nasilje

Vzroki za kibernetško nasilje so lahko zelo raznoliki. Pogosto so v povezavi z daljšim predhodnim dogajanjem ali pa so izraz motene komunikacije in pomanjkljive empatije.

Lahko bi rekli, da je kibernetško nasilje kot nek ventil za sproščanje nakopičene agresije, v tem smislu torej omogoča neke vrste razbremenitev. Do takšnega nasilja lahko pride tudi zaradi pomanjkanja pozornosti v domačem okolju ali pri osebah, ki so mladostniku zelo pomembne. Eden od vzrokov za takšno nasilje je zavist. Socialne razlike so po navadi tiste, ki lahko privedejo do zavisti, ta pa se potem potencira oz. je lahko povod za tovrstno nasilje. Še en vzrok za takšno nasilje je demonstracija moči, kjer izvor tiči v socialnem ozadju mladostnika. Ti mladostniki v svojih primarnih družinah pogosto doživljajo, da starši svojo oblast/nadvlado izvajajo z močjo, največkrat z nasiljem, zato se tudi sami na podoben način izživljajo nad drugimi. Strah pred neuspehom ali strah pred tem, da bi sami postali žrtev, tudi lahko privede do pojava takšnega nasilja. Velikokrat se zgodi, da tudi zaradi nezadovoljivih prostočasnih aktivnosti, če so omejene sposobnosti obvladovanja stresa, pride do dolgčasa, ki je mnogokrat povod za kibernetško nasilje. Spet druga oblika oz. vzrok je krepitev občutka pripadnosti skupnosti. Mladostniki čutijo zelo močno potrebo po pripadnosti in se radi povezujejo v skupine. S tem ni nič narobe, dokler ne pride do razmišljanja »vsi proti enemu«, kjer se mladostniki povežejo v skupino, ki potem izvaja spletno nasilje. Mnogokrat do takšnega nasilja pride tudi zaradi medkulturnih konfliktov. Temu lahko botruje konflikt zaradi narodnosti ali kakšnih drugih kulturnih razlik. Konflikti v razredu so tudi lahko povod za takšno nasilje. Zgodi se, da prijateljstva ali zveze razpadejo in se spremenijo v neke vrste »vojno«, ki se lahko izraža tudi s kibernetškim nasiljem. Tudi sprememba razredne skupnosti je lahko povod (novi sošolci, nova sestava razreda). Nema lokrat je vzrok lahko neželeno objavljane podatkov, informacij. Mladostniki pogosto ne vedo, kakšne so lahko posledice njihovega delovanja. Včasih brez zlobnih namer objavijo kakšne osebne podrobnosti ali intimne fotografije/videoposnetke drugih ljudi, ki bi jih bilo bolje obdržati neobjavljene (Vzroki, motivi, povod, 2015).

5.5 Posledice

Kibernetsko nasilje na žrtev vpliva na več načinov. Pogosto povzroča podobne simptome kot druge psihične obremenitve. Žrtve kibernetskega nasilja pogosto delujejo napeto, potrto in manj govorijo. Žal pa ne ostane samo pri tem, posledice se razvijejo v težka duševna, socialna in telesna stanja. Mnoge žrtve kibernetskega nasilja trpijo zaradi motenj spanja in koncentracije, depresije ali telesnih obolenj (Posledice, 2015).

Takšno nasilje lahko pušča dolgoročne psihične posledice tako pri žrtvah kot pri njihovih starših, saj lahko posledice trajajo še dolgo po tem, ko se ustrahovanje preneha (Patchin in Hinduja, 2006). Možne posledice so tudi pomanjkanje teka in upadanje uspešnosti v šoli. Mnoge učenke in učenci, ki so žrtve kibernetskega nasilja, se bojijo iti v šolo in hlinijo telesne težave, da bi se lahko izognili obiskovanju šole. V najslabših primerih se zgodi, da se žrtev z dogodki ne more uspešno spopasti in se sama poškoduje. Visoka stopnja psihičnih obremenitev, ki jim je žrtev kibernetskega nasilja izpostavljena, lahko pripelje celo do samomora (Posledice, 2015). Med strokovnjaki se je za to vrsto samomora pojavilo novo ime, angl. *bullycide*, ki poudarja resnost problema in potrebo po programih pomoči (Kowalski et al., 2008).

5.5.1 Samomor kot posledica kibernetskega nasilja (angl. *bullycide*)

Termin *bullycide* sestoji iz besed *bullying* in *suicide*. *Bullycide* pomeni, da si nekdo vzame življenje zaradi medvrstniškega nasilja, ki se vrši nad njim.

Kibernetsko nasilje med mladimi je »običajno«
psihično nasilje poneslo na povsem novo raven. Mnogi raziskovalci pravijo, da je prav kibernetsko nasilje krivo za samomore zaradi medvrstniškega nasilja. Mladostniki, ki so ustrahovani, konstantno živijo v nekem strahu in zmedu, prisotni v njihovih življenjih. Na žalost nekateri edino rešitev, da se izognejo verbalnim žalitvam, zasmehovanju, govoricam in nasilju vidijo v tem, da si vzamejo življenje oziroma storijo samomor. Odločujoč dejavnik kibernetskega ustrahovanja je konstantno psihično ustrahovanje, zaradi česar je žrtev nenehno pod pritiskom ter živi v strahu. Žrtev doživlja psihično in čustveno stisko, postane izolirana, osamljena, nima prijateljev ali družbe, ki bi jo podpirala in spodbujala. Kibernetsko nasilje lahko torej mladostniku pusti zelo hude posledice, ki

lahko ob že zmanjšani samopodobi, labilnosti človeka in psihični nestabilnosti vodijo v bullycide (Bullycide, 2016).

Težko bi sicer rekli, da je samo kibernetško nasilje vzrok za bullycide. Namreč mladostniki, ki imajo različne težave sami s seboj (psihična nestabilnost, duševne bolezni, stiske ipd.), so že tako bolj podvrženi mislim o samomoru. Če pa so poleg tega še žrtev kibernetškega nasilja, ki povzroča hude psihične obremenitve, lahko rečemo, da je kibernetško nasilje v tem primeru nek dodaten povod k samomoru, ne pa sam vzrok.

6 RAZISKAVE KIBERNETSKEGA NASILJA MED MLADOSTNIKI

Raziskave kažejo, da pojavnost t. i. klasičnih ali tradicionalnih oblik nasilja upada, medtem ko je kibernetškega nasilja vse več.

6.1 Kibernetško nasilje po svetu

Številne raziskave v zadnjem desetletju preučujejo tovrstno nasilje, pri čemer Smith s sodelavci (2008, v Pečjak, 2014) v svoji raziskavi navaja, da od 5 % do 10 % učencev v starosti med 11. in 16. letom poroča, da so bili v zadnjih mesecih žrtve spletnega medvrstniškega nasilja. Ta odstotek je nižji kot pri drugih, tradicionalnih oblikah nasilja.

Kowalski s sodelavci (2005, v Pečjak, 2014) pa v svoji raziskavi navaja, da je bilo 18 % učencev od 6. do 8. razreda v zadnjih nekaj mesecih žrtev spletnega nasilja vsaj enkrat, 6 % pa, da so bili žrtve spletnega nasilja dvakrat ali več. 11 % učencev je priznalo, da so bili na tak ali drugačen način nasilni do druge osebe vsaj enkrat v zadnjih nekaj mesecih in 2 %, da so bili nasilni do vrstnikov dvakrat ali več.

Raskauskas in Stolz (2007, v Pečjak, 2014) pa sta prišla do ugotovitve, da udeleženosť v tradicionalnih oblikah nasilja napoveduje udeleženosť v tej novejši obliki nasilja in pa tudi, da tisti, ki je v vlogi žrtve pri tradicionalnih oblikah medvrstniškega nasilja, se pogosto v isti vlogi znajde tudi pri spletnem nasilju.

Ybarra in Mitchel (2004, v Pečjak, 2014) na drugi strani ugotavljata, da žrtve pri tradicionalnem nasilju pogosto postanejo nasilneži pri spletni agresiji, saj se na ta

način lahko maščujejo nasilnežu in na nek način izravnajo položaj. Pravita tudi, da se obe vrsti nasilja (spletno in šolsko) prekrivata. J. Junoven in E. Gros (2008, v Pečjak, 2014) sta v svoji raziskavi pri učencih starih od 12 do 17 let ugotovila, da tisti, ki poročajo o spletnem nasilju, v 85 % poročajo tudi o medvrstniškem nasilju v šoli.

6.2 Kibernetško nasilje v Sloveniji

Jerman Kuželički (2012, v Pečjak, 2014) ugotavlja, da je uporaba spletnih socialnih omrežij, kot je npr. Facebook, med slovenskimi mladostniki precej razširjena. Ugotavlja tudi, da ima na spletnih družbenih omrežjih okoli 76 % slovenskih otrok in mladostnikov svoj profil. V starosti od 9 do 10 let naj bi imelo svoj profil 47 % otrok, med tistimi, ki so stari od 11 do 12 let, pa 67 %. Svoj profil naj bi imelo tudi 89 % mladostnikov, starih med 13 in 14 let, ter kar 92 % tistih, ki so stari od 15 do 16 let (Pečjak, 2014).

Raziskava »Mladi na netu« iz leta 2011 ugotavlja podobno. Raziskava Eu Kids Online ugotavlja, da ima v povprečju 74 % slovenskih otrok, starih od 9 do 16 let, ustvarjen profil na družbenih omrežjih, kar je več, kot predstavlja evropsko povprečje. Prav tako ugotavljajo, da je pri nas ustrahovanje v živo še vedno pogostejše kot ustrahovanje na spletu. Sodeč po tej raziskavi znaša razmerje 15 % proti 4 % v prid prvemu. Največ otrok, ki so bili izpostavljeni spletnemu ustrahovanju, je bilo žrtev pošiljanja neprijetnih in žaljivih sporočil (ang. flaming) (Ahačič in Kozina, 2014).

Zaključimo lahko, da tako kot pri nas, obstaja podoben vzorec tudi drugje po svetu. Razne oblike medvrstniškega nasilja se med seboj prekrivajo. Z razvojem tehnologije prihaja do novih možnosti izvajanja nasilja. Ena od glavnih razlik je, da je pri nas ustrahovanje v živo še vedno pogostejše kot ustrahovanje po spletu. Prav tako pa naj bi bila uporaba spletnih socialnih omrežij pri nas bolj razširjena kot drugje po svetu.

7 OBLIKE KIBERNETSKEGA NASILJA MED MLADOSTNIKI

Obstaja veliko oblik nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru. Za nekatere od njih še ne poznamo ustreznega slovenskega prevoda. Nekaj doslej znanih oblik kibernetnega nasilja vam bomo predstavili v nadaljevanju.

7.1 Namerno ustvarjanje prepira (angl. flaming)

Za besedo flaming še nimamo ustreznega prevoda. Pomeni pa kratko, stopnjujočo se izmenjavo sovražnih misli, ki se izmenja med dvema ali več posamezniki z uporabo informacijske-komunikacijske tehnologije. V bistvu gre za namerno povzročitev prepira in agresije. Pri flaming-u neka oseba pošlje zlobno, provokativno ali sovražno sporočilo, s čimer vpliva na čustva drugih sodelujočih v skupini. Sodelujoče osebe pa se nato sovražno odzovejo. Lahko bi rekli, da gre za namerno zanetenje prepira z namenom socialno ali psihično prizadeti drugo osebo, obenem pa si zagotoviti neko prevlado in dominacijo nad ostalimi. Po navadi se širi preko kanalov javnega komuniciranja (forumi, klepetalnice ...) (Kowalski et al., 2008).

7.2 Nadlegovanje (angl. harassment)

Nadlegovanje je v tem primeru beseda, ki opisuje obliko nasilja v kibernetnem prostoru. Nekateri to besedo uporabljajo v povezavi z kibernetnim nasiljem med odraslimi. Pomeni ponavljajoče se in vztrajno nadlegovanje z uporabo besed, namenjenim določeni osebi, z namenom vznemirjanja ali povzročanja emocionalne stiske. Je posebna oblika kibernetnega nasilja, saj vključuje namerno pošiljanje sovražnih sporočil določeni osebi. Poznamo posebno obliko nadlegovanja, in sicer angl. textwars, kar pomeni tekstovna vojna. Gre za namerno pošiljanje tekstovnih sporočil enega ali več napadalcev 'tarči'. Za razliko od flaming-a nadlegovanje traja dlje časa ter gre za nadlegovanje ene točno določene izbrane osebe. Prav tako pa se po navadi pojavi v kanalih zasebnega komuniciranja (e-pošta, klepetalnica ...) (Kowalski et al., 2008).

7.3 Očrnitev (angl. denigration)

Beseda očrnitev opisuje posredovanje neresničnih informacij o neki osebi z namenom uničiti tej osebi dobro ime. Informacija je lahko objavljena na spletni strani ali pa poslana preko e- pošte ali tekstovnih sporočil. Lahko pomeni pošiljanje ali objavljanje preoblikovanih fotografij neke osebe v seksualnem ali poniževalnem smislu z namenom očrnitve te osebe.

Lahko gre tudi za pošiljanje posnetkov žaljivih pesmi o nekom ali pa za lažno objavljanje informacij o nekom prav tako z namenom očrnitve (Kowalski et al., 2008).

7.4 Prevzemanje identitete (angl. impersonation)

Prevzemanje identitete pomeni izdajati se za neko osebo. Gre za to, da se napadalec izdaja za žrtev, tako da ukrade oz. pridobi njeno geslo za dostop do računov. Nato v imenu žrtve komunicira na neprimeren in žaljiv način (žali druge v imenu žrtve, pošilja neprimerna in žaljiva sporočila, pošilja sporočila s seksualno vsebino ipd.). Za žrtev ima lahko to hude posledice, saj je obtožena nečesa, kar sploh ni storila, to pa težko dokaže. Med prevzemanje identitete spada tudi kraja gesla z namenom spremembe osebnega profila žrtve, pošiljanja neprimerne e-pošte v imenu žrtve, komentiranja raznim sovražnim skupinam in izdajanja žrtvinih osebnih podatkov; vse to z namenom očrnitve te osebe (Kowalski et al., 2008).

7.5 Namerno razkritje zasebnih informacij in zvijača/prevara (angl. outing and trickery)

Outing bi lahko prevedli kot namerno razkritje in posredovanje zasebnih informacij nekomu, komur sicer ne bi bile zaupane, z namenom osramotitve žrtve. Primer: ob prejetju nenamerno poslani e-pošte s kočljivo ali zaupno vsebino, to potem pošljemo naprej z namenom očrnitve in osramotitve žrtve.

Zvijača pomeni, da s prevaro pridobimo osebne informacije o nekom in jih potem delimo z drugimi na spletu (Kowalski et al., 2008).

7.6 Izključitev/izgon (angl. exclusion/ostracism)

Izključitev/izgon se nanašata na izključitev oz. izgon v kibernetnem prostoru. Strokovnjaki so ugotovili, da je človeška potreba biti vključen oz. biti del nečesa. Biti »noter« ali »zunaj« je ključnega pomena pri oblikovanju identitete mladostnika. Izključitev v kibernetnem svetu lahko prinese hude emocionalne posledice. Kibernetna izključitev se lahko dogodi v katerikoli spletni skupnosti, kjer je vstop omogočen na podlagi gesla. Do izgona pa lahko pride že zaradi nezadostne hitrosti odziva na neko sporočilo. Raziskovalec Williams je s sodelavci preučeval vpliv izključitve/izgona iz neke spletne skupnosti. Ugotovil je, da ima izključitev/izgon resne posledice za človekovo samozavest. Na drugi strani pa je prišlo do oblikovanja novih skupin v kibernetnem prostoru, kjer so se povezovali izključeni in izgnani (Kowalski et al., 2008).

7.7 Zalezovanje (angl. cyberstalking)

Zalezovanje v kibernetnem prostoru se nanaša na rabo elektronskih naprav/komunikacije z namenom nadlegovanja in ustrahovanja neke osebe. Zalezovanje je podobno nadlegovanju, vendar je v tem primeru groženj več. (Kowalski et al., 2008).

7.8 Pretepanje (angl. happy slapping)

To je ena novejših oblik kibernetnega nasilja, ki se je začela v podzemnih železnicah v Angliji. Gre za to, da eden od mladostnikov dejansko udari neko osebo (po navadi neznano), nato pa zbeži, ta dogodek pa posname drug mladostnik z mobilnim telefonom in posnetek objavi na družbenih omrežjih. Žrtev je lahko znana ali neznan. Pri tem pride tudi do zasmehovanja žrtev ob ogledu posnetkov. Zgodilo se je že, da je katera od žrtev, zaradi zasmehovanja in posledično hude emocionalne stiske, storila samomor, zato ta oblika nasilja ni tako nedolžna, kot se morda sliši (Kowalski et al., 2008).

7.9 Seksting (angl. sexting)

To je ena od oblik kibernetškega nasilja, ki se je pojavila v zadnjih letih.

Seksting pomeni izmenjevanje intimnih fotografij oziroma širjenje fotografij golih delov telesa. Je vse pogostejša praksa med najstniki. Slike ali posnetki se širijo preko mobilnih telefonov ali objav na spletu. Za nasilje ga štejemo takrat, kadar slik z golo vsebino ne pošilja oseba, ki je na sliki (Žakelj, 2013).

Slike, ki so poslane prek spleta in/ali mobilnega telefona, se lahko hitro razširijo okrog in jih na koncu vidi širši krog ljudi, kot bi bilo želeno. Ko je slika ali posnetek na spletu, tega ne moremo več vzeti nazaj in ostane tam za vedno. Oškodovancu lahko kasneje v življenju povzroča neugodnosti, npr. ko bo iskali službo ... Seksting lahko preraste tudi v izsiljevanje, in sicer z zahtevami po novih razgaljenih slikah ali pa še kaj hujšega. Javno pošiljanje tovrstnih slik mladoletnih oseb je po naših zakonih kaznivo dejanje in velja za razširjanje otroške pornografije (Seksting, 2016).

Razlogi, ki pripeljejo do tega, so lahko različni. Nekaterim se zdi zabavno, spet drugi iščejo neko potrditev in stik z nasprotnim spolom, tretji pa se počutijo na nek način prisiljene. Bistvo tega pa je, da je to početje nepremišljeno in nevarno, kajti nikoli ne moremo vedeti, kam vse se bodo te fotografije »razširile« in kdaj nam bodo kasneje v življenju povzročile težave (Seksting, 2015).

Spodnji diagram prikazuje oblike kibernetkega nasilja, katere smo opisali in opredelili. Slednje oblike se lahko med seboj povezujejo.

Slika 1: Diagram kibernetkega nasilja

8 PREPOZNAVNA KIBERNETSKEGA NASILJA

Danes mladostniki splet uporabljajo vsakodnevno, med drugim tudi za medvrstniško nasilje, ki mu v tej obliki rečemo kibernetško nasilje. Zelo pomembno je, da znamo prepoznati kibernetško nasilje, saj le tako lahko ukrepamo. Identiteta napadalca, s katero se predstavlja, se pogosto razlikuje od resnične. Starost in zunanji videz pri kibernetškem nasilju nista bistvena kriterija. Pojavlja se med enako starimi osebami ali pa med različnimi starostnimi stopnjami. Zgodi se sicer tudi, da prihaja do nenamerne kibernetškega nasilja, kadar nepremišljeno dejanje, ko se ne razmisli dovolj o posledicah, privede do tega, da se »napadeni« počuti užaljenega in prizadetega. Njegove reakcije storilec praviloma ne vidi in se zato ne zaveda obsega svojega dejanja (Kaj je spletno nadlegovanje, 2015). V nadaljevanju je predstavljeno vedenje pri žrtvah in storilcih.

8.1 Prepoznavna kibernetškega nasilja pri žrtvah

Včasih so bili mladostniki od nekaterih svojih vrstnikov ustrahovani predvsem v šolah, doma pa so našli zavetje in varnost pred takšnim nasiljem. Danes pa so zaradi nove oblike medvrstniškega nasilja ustrahovani tudi doma. Velikokrat se o tem bojijo spregovoriti ali pa jim je nerodno poiskati pomoč. Zato je pomembno, da znamo prepoznati znake kibernetškega nasilja pri mladostniku (Spotting the signs, 2016).

- **ČUSTVENE SPREMEMBE**

Oseba, ki je žrtev kibernetškega nasilja, se spremeni tudi čustveno, in sicer se pogosto umakne in postane sramežljiva. Lahko kaže znake depresije, postane muhasta in razdražljiva, je tesnobna, zelo raztresena ter kaže znake agresivnega vedenja (Spotting the signs, 2016).

- **SPREMEMBE V ŠOLI:**

Oseba, ki je bila žrtev takšnega nasilja, kaže spremembe tudi v šoli. Noče več hoditi v šolo, izostaja pri pouku, poslabša se njen uspeh, izgubi interes za šolo ter se pogosto znajde v težavah in konfliktih (Spotting the signs, 2016).

- **SPREMEMBE V VEDENJU:**

Pri osebi, ki je bila žrtev kibernetnega nasilja, lahko opazimo spremembe v vedenju. Oseba lahko nenadoma preneha uporabljati računalnik, spremeni prehranjevalne in spalne navade, ne želi več sodelovati v aktivnostih, v katerih je prej uživala, se samopoškoduje, grozi ali poskuša storiti samomor, lahko tudi nenadoma zamenja prijatelje (Spotting the signs, 2016).

8.2 Prepoznavna storilcev kibernetnega nasilja

Da bi lahko preprečili izvajanje kibernetnega nasilja, moramo poznati vedenjske in psihološke značilnosti storilcev.

- **Vedenjske značilnosti:**

Za prepoznavo storilcev kibernetnega nasilja moramo biti pozorni na naslednje dejavnike (Spotting the signs, 2016):

- oseba preneha uporabljati računalnik ali telefon, takoj ko nekdo vstopi v prostor;
- med uporabo računalnika ali telefona deluje nervozno;
- je skrivnostna o tem, kaj počne na računalniku ali telefonu;
- preživlja preveč časa za računalnikom;
- postane jezna oz. razburjena, ko se ji omeji dostop do računalnika.

To so le najbolj očitne vedenjske značilnosti, na katere moramo biti pozorni.

- **Psihološke značilnosti storilcev (Camodeca&Goossens, v Kowalski 2008: 58):**

Storilci kibernetnega nasilja imajo dominantno osebnost in se radi uveljavljajo s pomočjo moči. Dobro se znajo izvleči iz zapletene situacije, so iznajdljivi. So nagle jeze, impulzivni ter s težavo upoštevajo pravila. Pogosto ne kažejo sočutja in empatije do ustraševanih otrok. Do odraslih se pogosto vedejo agresivno. Znajo uporabiti proaktivno agresijo (namerna uporaba agresije za doseg nekega cilja) in reaktivno agresijo (ko so izzvani, se pogosto vedejo zelo defenzivno).

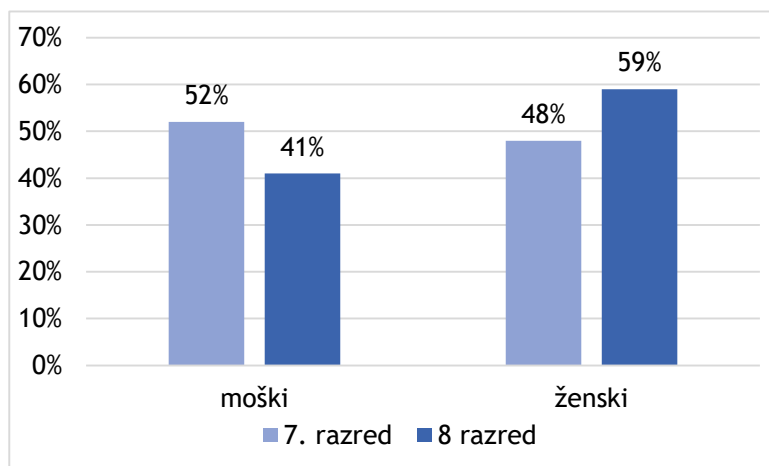
9 RAZISKAVA O KIBERNETSKEM NASILJU MED OTROKI V KAMNIKU

9.1 Opis vzorca

Raziskavo smo izvedli 13. in 14. junija 2016, med učenci 7. in 8. razreda na Osnovni šoli Frana Albrehta v Kamniku.

V 7. razredu je v anketi sodelovalo 47 oseb moškega spola in 44 oseb ženskega spola. V 8. razredu pa je v anketi sodelovalo 24 oseb moškega spola in 35 oseb ženskega spola. Podatki o spolu anketirancev so prikazani spodaj v grafu.

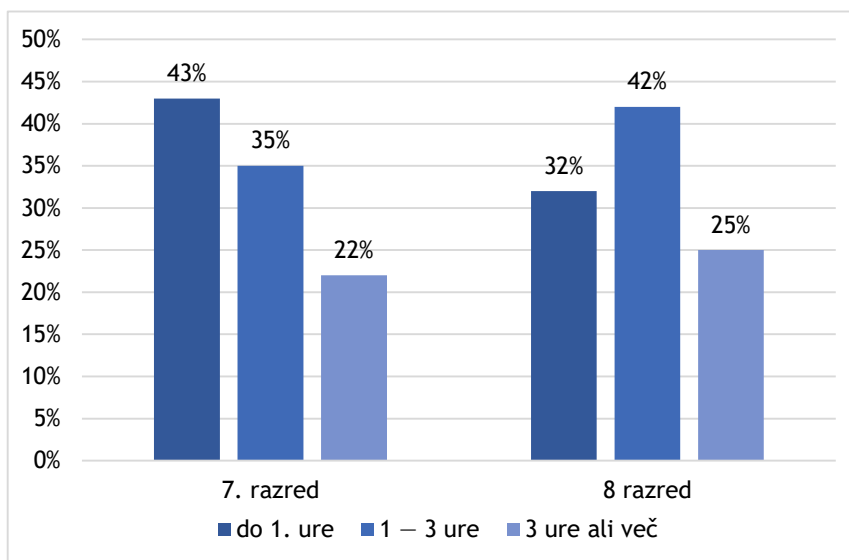
Graf 1: Spol

9.2 Rezultati

Vprašanje 1: Zanimalo nas je, koliko ur dnevno anketiranci preživijo na internetu.

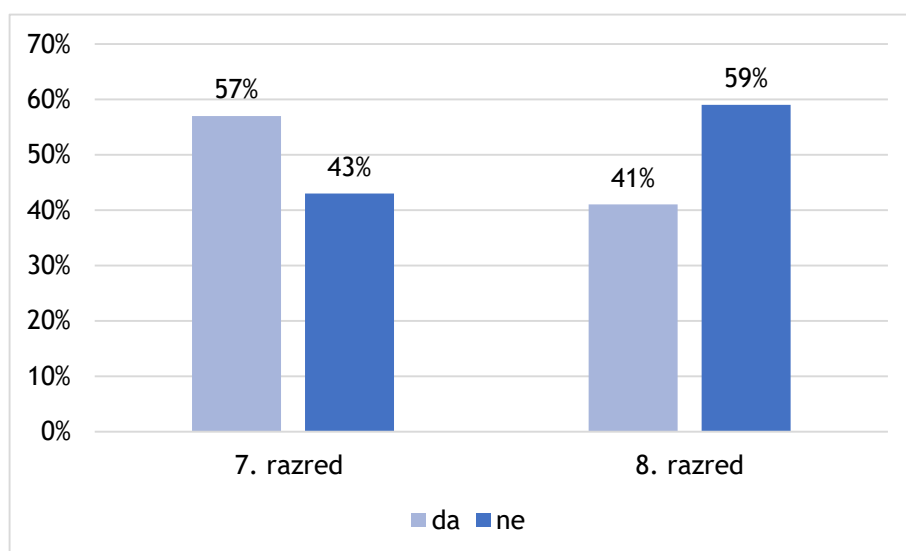
Graf 2: Koliko ur dnevno preživiš na internetu?

V 7. razredu največ učencev (43 %) dnevno preživi do 1 ure svojega časa na računalniku, v osmem razredu pa se dnevna uporaba interneta poveča, in sicer največ učencev dnevno preživi na internetu 1–3 ure (42 %). Sklepamo lahko, da učenci 8. razreda dnevno preživljajo več časa na internetu kot učenci sedmega razreda.

Vprašanje 2: Zanimal nas je nadzor staršev nad uporabo interneta.

Graf 3: Ali imajo starši nadzor nad tvojo uporabo interneta?

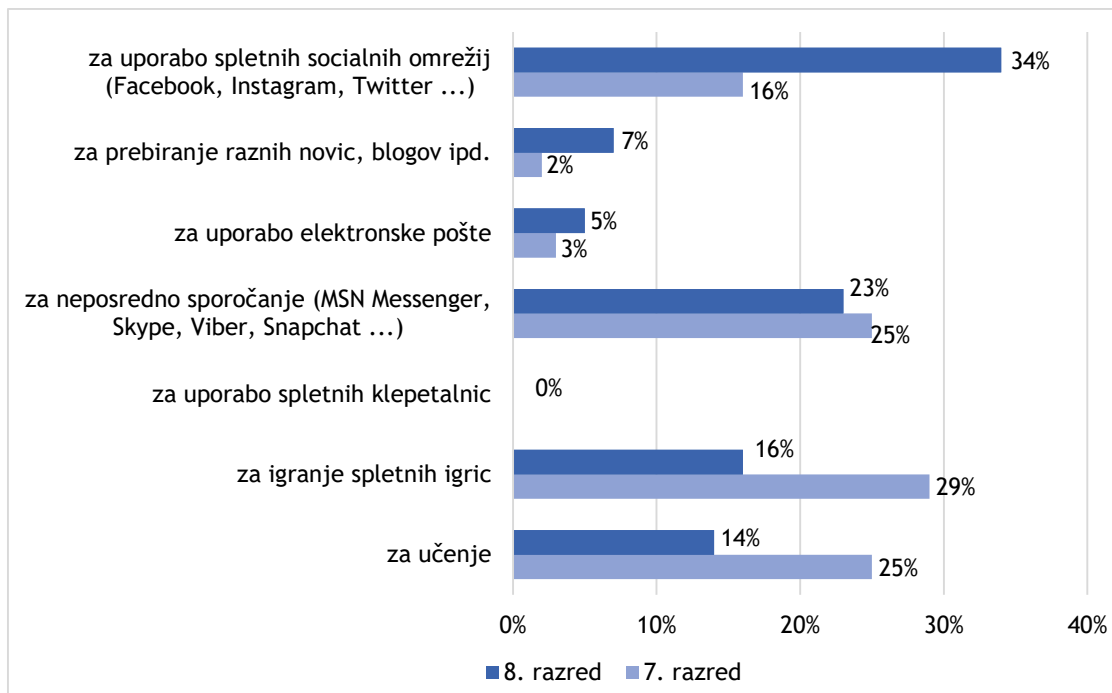

Več kot polovica staršev učencev 7. razreda ima nadzor nad njihovo uporabo interneta (57 %). Pri učencih 8. razreda pa ima nadzor manj kot polovica staršev (41 %).

Vprašanje 3: Zanimalo nas je, za katero stvar učenci največ uporabljajo internet.

Graf 4: Za kaj največ uporabljaš internet?

V 7. razredu največ učencev internet uporablja za igranje spletnih igrice (29 %), sledijo neposredno sporočanje ter učenje (25 %), spletna socialna omrežja (16 %), elektronska pošta (3 %) in prebiranje raznih novic, blogov ipd. z 2 %. Učenci 8. razreda pa internet največ uporabljajo za uporabo spletnih socialnih omrežij (34 %), sledijo neposredno sporočanje (23 %), igranje spletnih igrice (16 %), učenje (14 %), prebiranje raznih novic, blogov ipd. (7 %) ter na koncu elektronska pošta s 5 %. 7. in 8. razredu je skupno to, da interneta ne uporabljajo za spletne klepetalnice.

Vprašanje 4: Zanimalo nas je poznavanje kibernetškega nasilja.

V 7. razredu je 62 % učencev vedelo, kaj je kibernetško nasilje, 38 % pa tega ni vedelo. V 8. razredu pa je 66 % učencev vedelo kaj je kibernetško nasilje, 34 % pa ga ni poznalo. Vprašanje je bilo polodprtega tipa, zato so tisti, ki so odključali, da vedo, kaj je kibernetško nasilje, morali napisati kratek opis, kaj za njih pomeni kibernetško nasilje. Odgovorili so: neprimerne vsebine, ustrahovanje, žaljenje, pošiljanje grozilnih sporočil, obrekovanja, prevzem identitete ipd. Večina anketirancev pozna kibernetško nasilje in ga zna primerno obrazložiti.

Vprašanje 5: Zanimalo nas je poznavanje prijateljev na spletnih omrežjih.

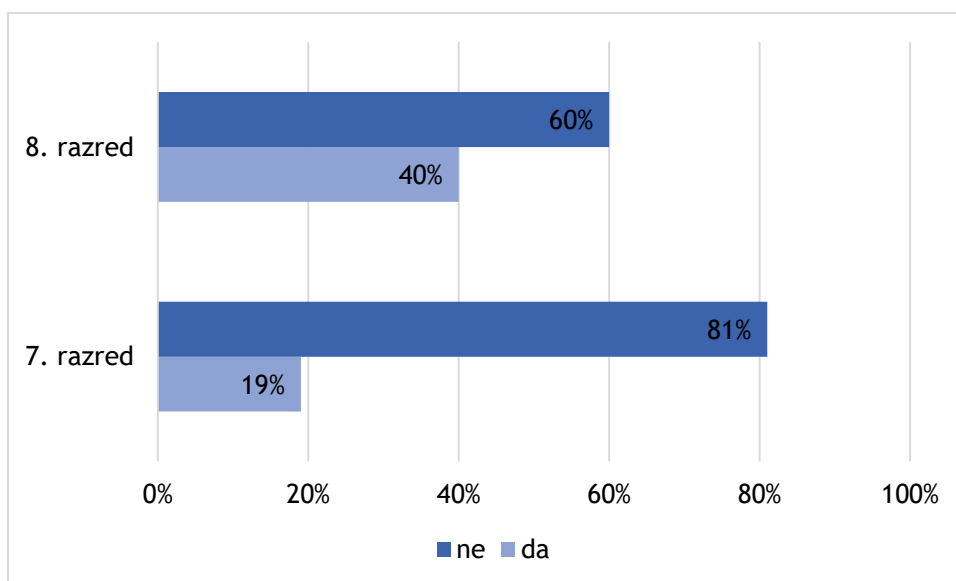
Tabela 1: Ali poznaš vse ljudi, ki jih imaš za »prijatelje« na spletnih omrežjih?

	7. razred		8. razred	
	f	%	f	%
da	62	70 %	25	45 %
ne	27	30 %	31	55 %

V sedmem razredu je več kot polovica učencev poznala svoje spletne prijatelje (70 %), v osmem pa manj kot polovica (45 %). Lahko rečemo, da so učenci 7. razreda bolj previdni pri izbiri prijateljev kot učenci 8. razreda.

Vprašanje 6: Zanimalo nas je, ali so učenci že kdaj prejeli razgaljeno sliko ali neprimerno sporočilo.

Graf 5: Ti je že kdo kdaj poslal razgaljeno sliko ali pa neprimerno sporočilo?

Razgaljeno sliko ali neprimerno sporočilo je prejelo več učencev 8. razreda (40 %) kot pa učencev 7. razreda (19 %).

Vprašanje 7: Zanimalo nas je, ali so učenci tudi sami kdaj poslali razgaljeno sliko.

Tabela 2: Si ti kdaj komu poslal svojo razgaljeno sliko?

	7. razred		8. razred	
	f	%	f	%
da	3	3 %	1	2 %
ne	85	97 %	54	98 %

Svojo razgaljeno sliko so poslali trije učenci sedmega razreda (3 %) in pa en učenec osmega razreda (1 %).

Vprašanje 8: Zanimalo nas je, ali so bili učenci že kdaj žrtev nasilja preko spleta ali mobilnega telefona.

Tabela 3: Si bil že kdaj v življenju žrtev nasilja preko spleta ali mobilnega telefona?

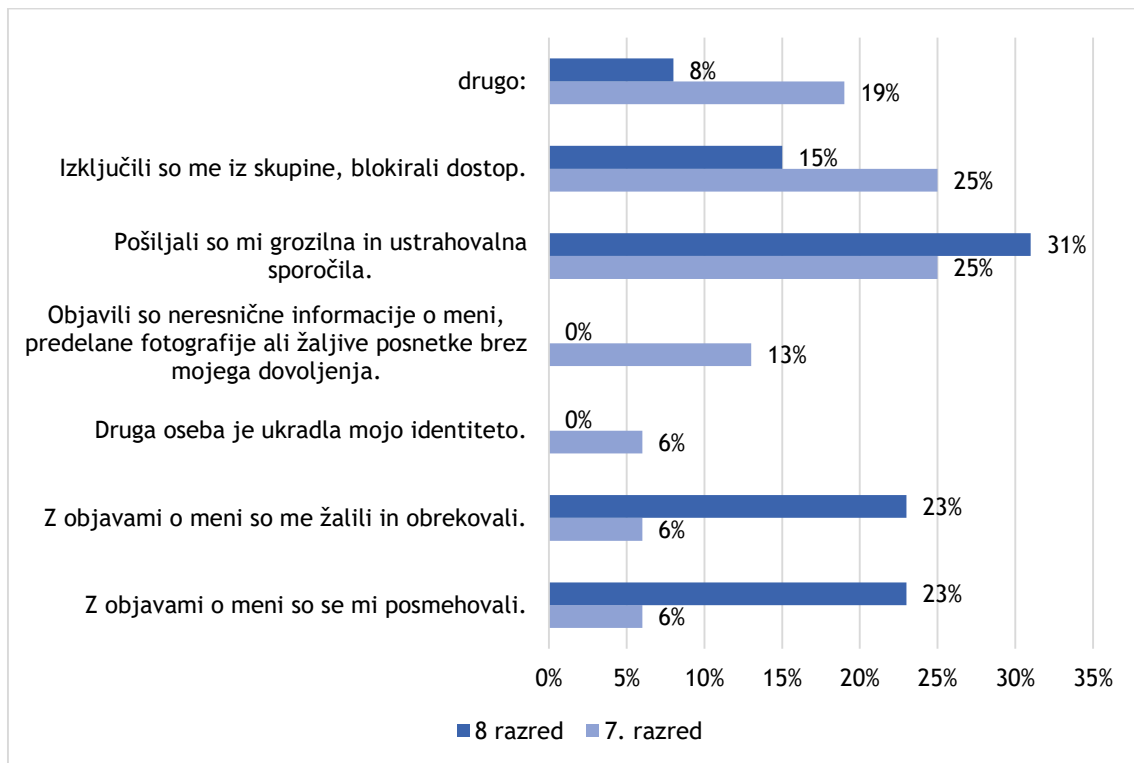
	7. razred		8. razred	
	f	%	f	%
da	13	15 %	11	20 %
ne	75	85 %	44	80 %

V sedmem razredu je bilo 13 učencev (15 %) že žrtev nasilja preko spleta ali mobilnega telefona, v osmem razredu pa 11 učencev (20 %).

Vprašanje 9: Zanimalo nas je, na kakšen način je pri učencih prišlo do kibernetkega nasilja.

To podvprašanje se je odprlo le tistim, ki so pri vprašanju, ali so že kdaj bili žrtev nasilja preko spleta ali mobilnega telefona, odgovorili pritrdilno. Vprašanje je ponujalo možnost izbire več odgovorov hkrati.

Graf 6: Na kakšen način je pri tebi prišlo do nasilja preko spleta/mobilnega telefona? (možnih je več odgovorov)

Drugo: 8. razred: »Napisali so, da se prodajam za 5 €.«; 7. razred: vdor v spletno omrežje FB in obrekovanje (»Vdrli v fb in pisali, da sem gej.«), s sporočili.

Učenci sedmega razreda, ki so bili žrtev kibernetkega nasilja, so nasilje največkrat izkusili v obliki izključitve iz skupine/blokiranja dostopa (25 %) ter s prejemanjem grozilnih in ustrahovalnih sporočil (25 %). Sledili so odgovori drugo (19 %), kjer so učenci navajali vdor v spletno omrežje in obrekovanje, nasilje s sporočili, nato objave neresničnih informacij, predelanih fotografij ali žaljivih posnetkov brez njihovega dovoljenja (13 %), objave z namenom žaljenja in obrekovanja (6 %), krajo identitete (6 %) ter objave z namenom posmehovanja (6 %).

Učenci osmega razreda, ki so bili žrtev kibernetkega nasilja, pa so prav tako največkrat nasilje izkusili v obliki grozilnih in ustrahovalnih sporočil (31 %). Sledili so: žaljenje in obrekovanje (23 %), objave z namenom posmehovanja (23 %), izključitev iz skupine/blokada dostopa (15 %) in drugo (8 %). Nobenemu od učencev osmega razreda, ki so bili žrtev nasilja, pa ni bila ukradena identiteta, prav tako pa brez njihovega dovoljenja niso bile objavljene neresnične informacije, predelane fotografije ali žaljivi posnetki.

Vprašanje 10: Zanimalo nas je, preko katerih tehnologij je potekalo tako kibernetško nasilje.

Vprašanje je zopet ponujalo možnost izbire več odgovorov hkrati. V sedmem razredu je pri sedmih učencih (50 %), ki so bili žrtev kibernetškega nasilja, to nasilje potekalo preko spletnih socialnih omrežij, štiri učenci (29 %) so bili deležni kibernetškega nasilja preko mobilnega telefona, dva učenca (14 %) sta na to vprašanje odgovorila z drugo, in sicer sta zapisala, da je to nasilje potekalo preko aplikacije Viber ali Messenger, pri enem učencu (7 %) pa je kibernetško nasilje potekalo preko elektronske pošte. V osmem razredu pa je pri enajstih učencih (92 %) to nasilje potekalo preko spletnih socialnih omrežjih, pri enem učencu (8 %) preko elektronske pošte.

Vprašanje 11: Ali so žrtve kibernetškega nasilja poznale svojega napadalca?

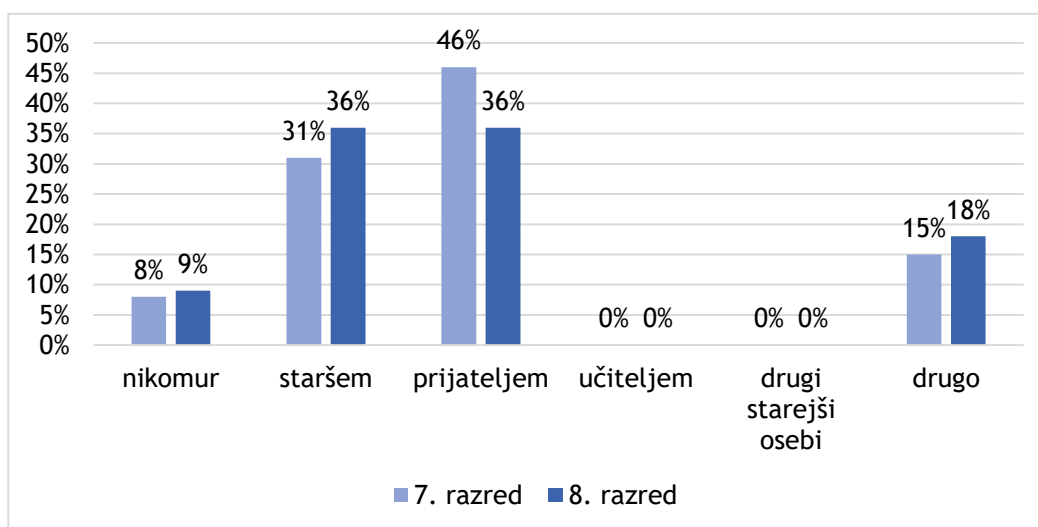
Tabela 4: Si poznal osebo, ki te je ustražovala/nadlegovala?

	7. razred		8. razred	
	f	%	f	%
da	10	77 %	6	55 %
ne	3	23 %	5	45 %

V tabelo so vključeni tisti učenci, ki so bili žrtev kibernetškega nasilja. V sedmem razredu je osebo, ki jih je ustražovala, poznalo 77 % učencev, v osmem razredu pa 55 %. Lahko rečemo, da je v obeh razredih večina žrtev poznala napadalca.

Vprašanje 12: Komu so zaupali, da so bili žrtve spletnega nasilja.

Graf 7: Komu si zaupal, da si bil žrtev spletnega nasilja?

Drugo: 7. razred: »Pogovoril sem se z »napadalcem«.«, »Nikomur, saj tega nisem jemal resno.«; 8. razred: staršem in prijateljem, najboljšemu prijatelju.

Iz grafa je razvidno, da je večina učencev 7. in 8. razreda, ki so bili žrtve spletnega nasilja, to največkrat zaupalo prijateljem in staršem.

Vprašanje 13: Bi komu zaupali, če bi bili žrtev spletnega nasilja?

Tabela 5: Če bi bil žrtev spletnega nasilja, bi to komu zaupal?

	7. razred		8. razred	
	f	%	f	%
da	77	89 %	48	89 %
ne	10	1 %	6	11 %

Na to vprašanje so učenci 7. in 8. razreda odgovorili enako, velika večina bi to nekemu zaupala (89 %).

Vprašanje 14: Kako bi ukrepal, če bi se takšno nasilje zgodilo tebi? Morda veš, kam bi se lahko obrnil po pomoč? Prosim, na kratko opiši.

Vprašanje je bilo odprtega tipa. Odgovori učencev 7. in 8. razreda so si bili med seboj zelo podobni. Velika večina učencev bi se v primeru spletnega nasilja obrnila na starše. Sledijo: učitelji, policija, prijatelji in socialna delavka. Ena učenka je omenila, da bi poiskala pomoč pri organizaciji, ki se s tako problematiko ukvarja, vendar pa ni nobene izmed njih imensko poimenovala. Kot zanimivost: nihče od učencev, ki so sodelovali pri anketi, ni omenil institucij, ki se s to problematiko ukvarjajo (npr. TOM telefon, Spletno oko, Safe.si).

Vprašanje 15: Si kdaj sam izvajal ali bil soudeležen pri izvajanju takšnega nasilja?

Zanimalo nas je, ali so že kdaj sami izvajali ali bili soudeleženi pri izvajanju takšnega nasilja. V 7. razredu je sedem učencev (8 %) izvajalo ali bilo soudeleženo pri izvajanju takšnega nasilja, v 8. razredu pa so to izvajali štirje (8 %).

Vprašanje 16: Zanimalo nas je, zakaj so izvajali takšno početje.

Tabela 6: Zakaj si izvajal takšno početje?

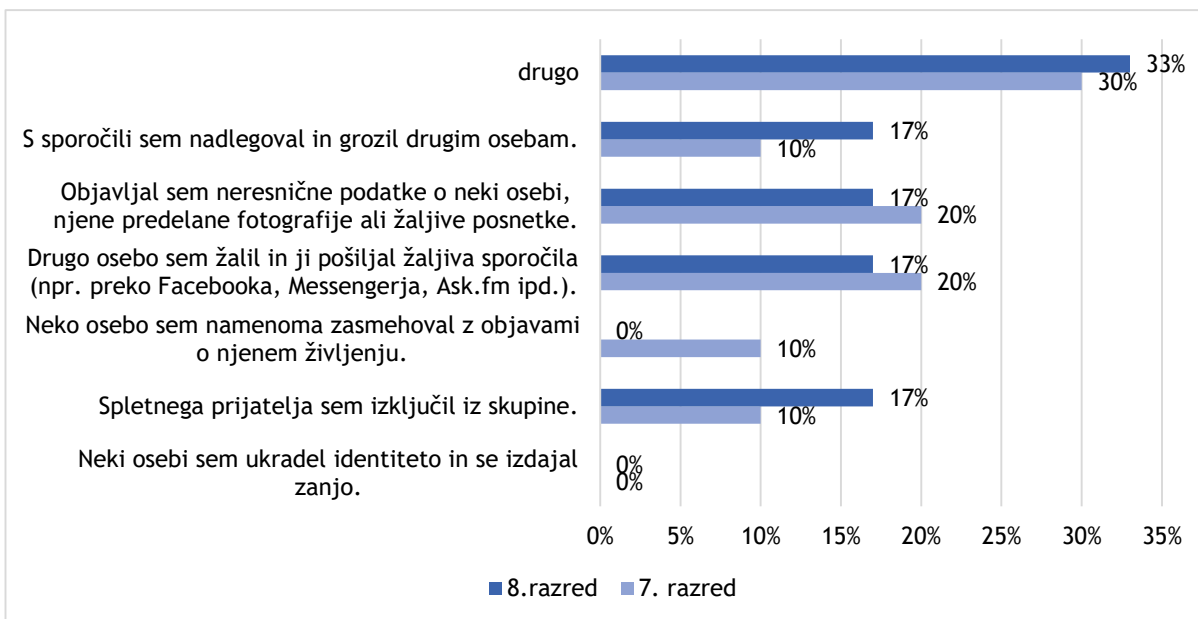
	7. razred		8. razred	
	f	%	f	%
To sem počel iz dolgčasa.	1	14 %	0	0 %
Želel sem se »maščevati«, saj sem bil tudi sam žrtev takšnega nasilja.	3	43 %	1	25 %
Želel sem si pozornosti.	0	0 %	1	25 %
To sem počel za zabavo.	0	0 %	2	50 %
drugo	3	43 %	0	0 %

Drugo: 7. razred: »Saj je tudi ta oseba delala enako.«, »Ker je ta oseba idiot.«, »Nisem ustrahovala, sem pa vse videla in slišala, zato so nekateri mislili, da sem tudi jaz bila zraven«.

Na to vprašanje so odgovarjali učenci, ki so že sami izvajali ali bili soudeleženi pri spletnem nasilju. Trije učenci 7. razreda so bili tudi sami žrtve takšnega nasilja in so se s tem želeli maščevati, ena oseba je to počela iz dolgčasa, trije pa so odgovorili z drugo (43 %). Pod drugo je ena oseba zapisala, da ni izvajala samega nasilja, bila pa mu je priča, druga oseba je zapisala, da je to počela, ker je ta oseba »idiot«, tretja oseba pa je zapisala, da je to počela, ker je ta oseba delala enako. V 8. razredu sta dva učenca to počela za zabavo, eden zaradi pozornosti, eden pa se je želel maščevati, saj je bil tudi sam žrtev takšnega nasilja.

Vprašanje 17: Zanimalo nas je, na kakšen način so izvajali nasilje preko spleta/mobilnega telefona.

Graf 8: Na kakšen način si izvajal nasilje preko spleta/mobilnega telefona? (možnih je več odgovorov)

Drugo*: 7. razred: nadlegovanje s sporočili, vdor v FB račun, grdo opravljanje;

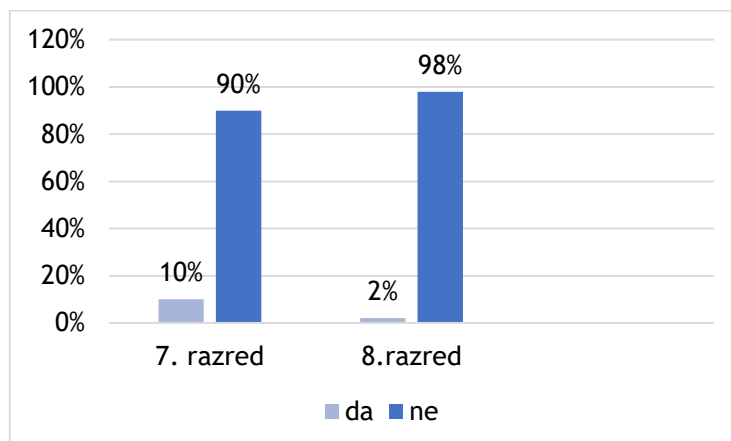
8. razred: izdajanje za neko drugo osebo (uporaba SMS sporočil), posmehovanje preko zasebnih sporočil.

Na to vprašanje so odgovarjali le tisti, ki so izvajali nasilje preko spleta/mobilnega telefona. Kot vidimo v grafu, so odgovori v obeh razredih zelo raznoliki. Od vdora v FB do objavljanja neresničnih informacij, predelanih fotografij, žaljivih posnetkov, posmehovanja. Nekateri so spletnega prijatelja izključili iz skupine, drugi so pošiljali žaljiva sporočila ipd. Kar je skupno obema razredoma, je to, da nihče izmed anketiranih učencev ni drugemu ukradel identitete in se potem še izdajal za to osebo.

Vprašanje 18: Zanimalo nas je, ali učenci svojim prijateljem povedo geslo, ki ga uporabljajo za uporabo spletnih tehnologij (Facebook, Gmail).

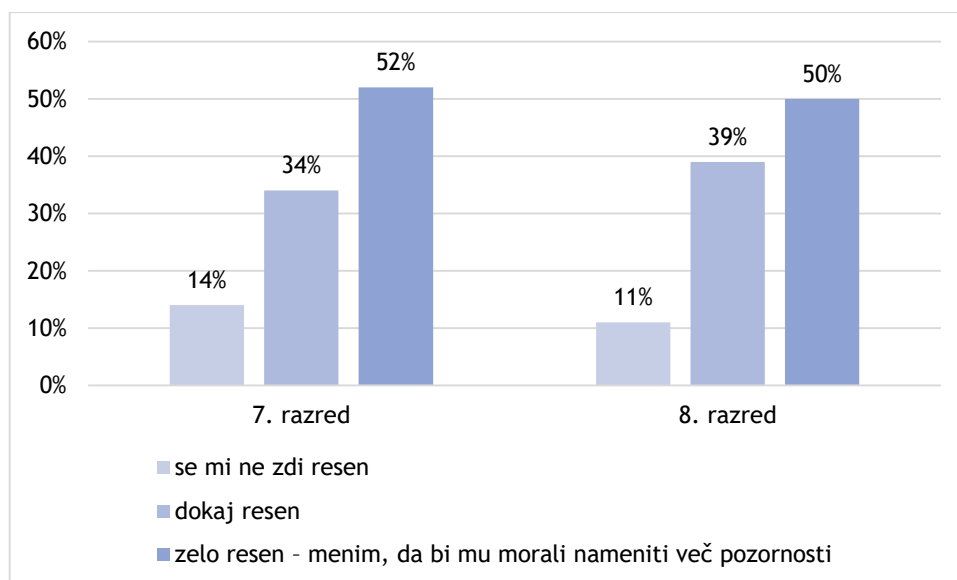
Graf 9: Ali poveš svojemu prijatelju/prijateljici svoje geslo spletnih tehnologij (npr. Facebook, Gmail)?

Pri učencih 7. razreda je 10 % anketirancev povedalo, da svojim prijateljem zaupajo svoje geslo, pri učencih 8. razreda pa ga zaupa le 2 % vseh anketirancev. V obeh primerih je odstotek zelo nizek.

Vprašanje 19: Zanimalo nas je, kako resen se jim zdi problem kibernetnega nasilja.

Graf 10: Kako resen se ti zdi ta problem?

V 7. razredu se več kot polovici učencev zdi problem kibernetnega nasilja zelo resen (52 %). Sledita odgovora 'dokaj resen' s 34 % in 'se mi ne zdi resen' s 14 %. V 8. razredu se polovici učencev (50 %) zdi ta problem zelo resen, 39 % dokaj resen in 11 % pa se ne

zdi resen. V obeh razredih je večina mnenja, da je kibernetško nasilje zelo resen problem in bi mu morali nameniti več pozornosti.

Vprašanje 20: Poznaš kakšen primer spletnega nasilja, ki se je zgodil tebi ali komu, ki ga poznaš? Opiši.

V 7. razredu je na to vprašanje odgovorilo 87 učencev, od tega jih več kot polovica (51) ni poznala primera takšnega nasilja ali pa so odgovorili z 'ne vem'. Največkrat se omenjali grde besede in žaljenje, ki je v več primerih potekalo preko aplikacije Viber. Ena učenka je zapisala, da je bila žrtev nasilja njena prijateljica, ki so ji pošiljali gole fotografije in jo prepričevali, naj jih pošlje tudi ona. Eno učenko pa naj bi zmerjali z raznimi žaljivkami in ji grozili, vendar se je na koncu vse razrešilo. Omenjali so tudi izločitev in zalezovanje preko SMS sporočil.

V 8. razredu je na to vprašanje odgovorilo 54 učencev, od tega jih več kot polovica (29) ni poznalo nobenega primera. Drugi so omenjali spolno nadlegovanje, vdor v spletno socialno omrežje Facebook, prejemanje zmerljivk in žaljivk, gole fotografije, zasmehovanje, izsiljevanje za denar, nedovoljeno objavo fotografij ipd. En učenec je zapisal, da pozna primer, ko so nekomu naredili lažen profil na omrežju Ask.fm, tam pa so govorili in pisali grde stvari o tej osebi. Ena učenka je zapisala, da so njeni prijateljici grozili in jo nadlegovali, zaradi tega naj bi padla v slabo družbo («kadi in se drogira»). Druga učenka pa je navedla primer, ko so določene osebe pošiljale naokoli razgaljene fotografije njene prijateljice brez njenega dovoljenja. Ena učenka naj bi zaradi spletnega nasilja celo želela storiti samomor. Dvakrat je bila omenjena Amanda Todd (dekle, katere primer je medijsko znan in je storila bullycide).

Vprašanje 21: Kakšne posledice ima po tvojem mnenju takšno nasilje?

To vprašanje je bilo odprtega tipa, sledili so različni odgovori. Odgovarjalo je 87 učencev sedmega razreda in 54 učencev osmega razreda. Odgovori otrok 7. in 8. razreda pa so si med seboj zelo podobni. Nekaj učencev je odgovorilo, da takšno nasilje pusti manjše travme, žalost ali slabo počutje. Drugi so bili mnenja, da ima grozne/hude posledice. Veliko učencev je zapisalo, da spletno nasilje vpliva na uničeno samopodobo, občutek sramu in izgubo samozavesti. Pogosto so omenjali, da takšno nasilje pušča velike psihične posledice, strah in depresijo. Ena oseba je v odgovoru zapisala, da je odvisno, kakšna oseba si in kako to vpliva nate. Veliko učencev pa je bilo mnenja, da takšno nasilje lahko vodi v samomor.

9.3 Razprava

Anketni vprašalnik, ki smo ga izvedli pri učencih sedmega in osmega razreda Osnovne šole Frana Albrehta v Kamniku, nam je dal vpogled v stanje problematike kibernetkega nasilja pri mladostnikih.

V 7. razredu je bilo od 88 učencev, ki so odgovorili na vprašanje, ali so bili že kibernetko ustrahovani, ustrahovanih 13, v 8. razredu pa je bilo od 55 učencev, ki so odgovorili na vprašanje, ustrahovanih 11 učencev. Menimo, da je bilo teh še več, saj je na vprašanje, naj opišejo kakšen primer, ki se je zgodil njim ali njihovim prijateljem, primer napisalo skupno kar 61 učencev.

V 7. razredu sta na vprašanje, za kaj največ uporabljajo internet, spletna socialna omrežja in neposredno sporočanje pristala na drugem in tretjem mestu, v 8. razredu pa na prvem in drugem. S kibernetkim nasiljem se je največ učencev 7. in 8. razreda srečala prav preko spletnih socialnih omrežij, kar nas zaradi masovne uporabe ne preseneča.

Kljub temu da računalniki in mobilni telefoni omogočajo anonimnost (uporaba psevdonimov, lažna elektronska pošta, lažen profil na spletnih socialnih omrežjih ...), pa so rezultati ankete pokazali, da je večina žrtev poznala svojega napadalca. V 7. razredu je svojega napadalca poznalo 77 % žrtev kibernetkega nasilja, v 8. pa 55 % žrtev, kar je dober znak, saj je tak problem potem lažje rešljiv, seveda, če to komu zaupajo. Vprašali smo jih tudi, na koga oz. kam bi se obrnili po pomoč v primeru takšnega nasilja. Velika večina učencev bi se obrnila na starše, sledijo učitelji, prijatelji, policija in socialna delavka. Nihče od učencev pa ni omenil imen organizacij (Tom telefon, Safe.si), ki se ukvarjajo s tovrstno problematiko. Večina tistih, ki so bili žrtve kibernetkega nasilja, je to zaupala svojim prijateljem in staršem.

Zanimalo nas je, ali so že kdaj sami izvajali ali bili soudeleženi pri izvajanju kibernetkega nasilja. V 7. razredu je sedem učencev izvajalo ali bilo soudeleženo pri izvajanju takšnega nasilja, v 8. razredu pa so to izvajali štirje. To so počeli na različne načine: vdor v FB, objavljanje neresničnih informacij, izključitev spletnega prijatelja iz skupine, pošiljanje žaljivih sporočil ipd. Največkrat so to počeli, da bi se maščevali, saj so bili tudi sami žrtve takšnega nasilja. Drugi pa so to počeli iz dolgčasa, za zabavo, zaradi želje po pozornosti, ker so imeli slabo mnenje o neki osebi ali pa, ker je ta oseba delala enako.

Tisti, ki so sami izkusili kibernetško nasilje ali pa so poznali nekoga, ki je bil kibernetško nadlegovan, so omenjali različne primere, kot so: grde besede, žaljivke, grožnje, izločitev, izsiljevanje za denar, nedovoljena objava fotografij in pa pošiljanje razgaljenih/golih fotografij. 17 učencev sedmega razreda je prejelo razgaljeno sliko ali neprimerno sporočilo, svojo razgaljeno sliko pa so poslali trije. V osmem razredu pa je 22 učencev prejelo razgaljeno sliko ali neprimerno sporočilo, sam pa je svojo razgaljeno sliko poslal en učenec/učenka.

Večina učencev 7. in 8. razreda se strinja, da je kibernetško nasilje zelo resen ali dokaj resen problem. Nekaj učencev je menilo, da takšno nasilje pusti manjše travme, žalost ali slabo počutje, spet drugi so bili mnenja, da pušča hude psihične posledice. Veliko jih je bilo mnenja, da kibernetško nasilje vpliva na izgubo samozavesti, slabo samopodobo in občutek sramu. Pogosto so omenjali strah in depresijo. Veliko učencev je bilo mnenja, da kibernetško nasilje lahko vodi v samomor. Lahko rečemo, da se učenci dobro zavedajo posledic, ki jih prinaša takšno nasilje.

9.4 Preverjanje hipotez

V diplomskem delu smo postavili tri hipoteze, ki smo jih preverjali s pomočjo raziskovalnih metod, zlasti z izvedbo lastne raziskave s pomočjo anketnega vprašalnika. Prišli smo do naslednjih zaključkov:

HIPOTEZA 1: *Mladostniki so ozaveščeni o pojavnih oblikah kibernetškega nasilja med mladimi in so seznanjeni z možnim ukrepanjem. Več kot polovica mladostnikov v 7. (62 %) in 8. razredu (66 %) ve, kaj je kibernetško nasilje in ga zna primerno opisati. Opisali so ga z naslednjimi besedami: ustrahovanje, žaljenje, obrekovanje, prevzem identitete, grozilna sporočila. Pri vprašanju o možnem ukrepanju pa nihče od anketirancev ni omenil organizacij, ki se ukvarjajo s tovrstno problematiko. Zato hipotezo lahko le delno potrdimo.*

HIPOTEZA 2: *Mladostniki, ki so bili v preteklosti žrtve kibernetškega nasilja, tega niso zaupali staršem, učiteljem ali drugi odrasli osebi. Rezultati ankete so pokazali, da so učenci, ki so bili v preteklosti žrtev kibernetškega nasilja, to največkrat zaupali prijateljem, nato pa staršem. Učiteljem ali drugi odrasli osebi pa ni zaupal nihče. Tudi to hipotezo lahko le delno potrdimo.*

HIPOTEZA 3: *Večina anketiranih mladostnikov je bila vsaj enkrat žrtev ene izmed oblik kibernetškega nasilja. Učence smo vprašali, ali so kdaj bili žrtev nasilja preko spleta ali mobilnega telefona. Pri učencih sedmega razreda je bilo žrtev 13 (15 %), pri učencih osmega razreda pa 11 (20 %), kar nam pove, da večina učencev tega osebno še ni izkusila. S tem podatkom lahko hipotezo ovržemo.*

10 SKLEPNE UGOTOVITVE

Internet, mobilni telefoni, računalniki in ostala informacijsko-komunikacijska tehnologija so del našega vsakdana. Kljub mnogim pozitivnim učinkom razvoja IKT-ja na družbo se vedno znova porajajo tudi negativni učinki le-tega. Eden izmed njih je kibernetško nasilje, kar smo obravnavali tudi v diplomski nalogi.

Skozi diplomsko nalogo smo predstavili klasično medvrstniško nasilje, sledil je uvod v IKT v povezavi s kibernetškim nasiljem, nato pa smo se lotili podrobnejše predstavitve kibernetškega nasilja med mladostniki. Predstavili smo oblike, vzroke, razlike, posledice in raziskave kibernetškega nasilja. Na koncu teoretičnega dela smo se dotaknili tudi prepoznave kibernetškega nasilja, tako pri žrtvah kot storilcih. Raziskava, ki smo jo opravili, nam je pokazala, da mladostniki vedo, kaj je kibernetško nasilje in se zavedajo njegovih posledic. Rezultati ankete so pokazali, da veliko staršev nima nadzora nad uporabo interneta pri mladostnikih. Starši bi svojim otrokom morali postaviti omejitve glede časa, preživetega na internetu, jim onemogočiti dostop do spletnih strani z neprimerno vsebino in svoje otroke podučiti o možnih nevarnostih, ki prežijo na njih v svetu interneta. Med preučevanjem anket smo kot prvi problem zaznali podatek, da mladostniki ne poznajo organizacij, na katere bi se lahko obrnili po pomoč v primeru takšnega nasilja, zato menimo, da je bilo opravljenega premalo izobraževanja mladostnikov na to temo.

Mnogi tej vrsti nasilja ne posvečajo posebne pozornosti in se ne zavedajo problema ter hudih posledic, ki jih prinaša kibernetško nasilje. Na tem področju je treba še veliko storiti/urediti, predvsem pa o tem izobraziti učitelje in starše. Saj bodo ti le s poznavanjem problema tako vrsto nasilja lahko preprečili, ga prepoznali in pravočasno ukrepali. Prav tako pa bi bilo smiselno uvesti delavnice, kjer bi sodelovali tudi mladostniki, da bi se jih o tej vrsti nasilja podučilo in morda nekatere odvrnilo od takšnega početja, spet druge pa spodbudilo k pogovoru z odraslo osebo, bodisi učitelji ali starši.

11 LITERATURA IN VIRI

- Ahačič, D. in Kozina, K. (5. 12. 2014). *Kot spletni sredinec iz avtomobila*. Pridobljeno na <http://www.solski-razgledi.com/clanek.asp?id=5463>
- Besag, V. E. (1989). *Bullies and victims in schools: a guide to understanding and management*. Milton Keynes; Philadelphia: Open University Press
- Bučar Ručman, A. (2004). *Nasilje in mladi*. Ljubljana: Klub mladinski kulturni center Novo mesto
- Bullycide. (2016). *Bullyingstatistics.org*. Pridobljeno na <http://www.bullyingstatistics.org/content/bullycide.html>
- Byrne, B. (1995). *Coping with bullying in schools*. London; New York: Cassell
- Coe, T. (5. 3. 2015). *Where is the origin of cyber?* [Web log post]. Pridobljeno na <http://blog.oxforddictionaries.com/2015/03/cyborgs-cyberspace-csi-cyber/>
- Čelebić, G. in Rendulić, D. I. (2012) *Osnovni pojmi informacijske in komunikacijske tehnologije*. [PowerPoint]. Pridobljeno na http://www.itdesk.info/slo/prirocnik/prirocnik_osnovni_pojmi_informacijske_tehnologije.pdf
- Informacijski pooblaščenec. (2009). *Smernice glede varstva pred spletnim nadlegovanjem*. Pridobljeno na https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/smernice/Smernice-glede-varstva-pred-spletnim-nadlegovanjem.pdf
- Jurkošek, S. (2008). *Virtualizacija*. (Seminarsko delo, Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti.) Pridobljeno na <http://www.hvu.si/visja/images/stories/sis/sjurkosek.pdf>
- Kaj je spletno nadlegovanje. (2015). *Cyberhelp.eu*. Pridobljeno na http://cyberhelp.eu/sl/introduction/what_is
- Kaj je spolno nasilje. (2016). *Društvo dnk.si*. Pridobljeno na <http://www.drustvo-dnk.si/novice/295-kaj-je-spolno-nasilje.html>
- Kowalski, M. R., Limber, S. P., Agatson, P. W., (2008). *Cyberbullying - Bullying in the digital age*. Singapore: Blackwell publishing

- Lambergar, V. (11. 4. 2011). Facebook: Virtualno nasilje nad vrstniki. *Burnout si*. Pridobljeno na http://www.burnout.si/uploads/images/file/PUBLIKACIJE/04_11Spletno%20na dlegovanje24urOBJAVA.pdf
- Li, Q., Cross, D., Smith, P. K. (2012) *Cyberbullying in the Global playground*. Massachusetts: Wiley-Blackwell.
- Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci: kaj vemo in kaj lahko naredimo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport
- Pantič, N. (2013). Kibernetsko ustrahovanje. *Informacijska varnost, 14. Slovenski dnevi varstvoslovja* (str. 1-12). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na http://www.fvv.um.si/dv2013/zbornik/informacijska_varnost/pantic.pdf
- Patchin, J. W. In Hinduja, S. (2012). *Cyberbullying prevention and response*. New York: Routledge
- Pečjak, S. (2014). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete
- Posledice. (2015). *Cyberhelp.eu*. Pridobljeno na <http://cyberhelp.eu/sl/introduction/consequences>
- Potokar, M. (31. 7. 2015). Nasilje na internetu – kako se zaščititi? *Varensvet.si* Pridobljeno na <http://www.varensvet.si/nasilje-na-internetu-kako-se-zascititi/>
- Pušnik, M., (1999). *Vrstniško nasilje v šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport
- Raziskava EU Kids Online. (2010). *lse.ac.uk*. Pridobljeno na [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsExecSummary/SloveniaExecSum.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsExecSummary/SloveniaExecSum.pdf)
- Seksting. (2016). *Internet*. Pridobljeno na <http://www.e-tom.si teme/internet/seksting>
- Seksting. (2015). *Moja identiteta in zasebnost na spletu*. Pridobljeno na <http://safe.si/nasveti/moja-identiteta-in-zasebnost-na-spletu/seksting>

Sharp, S. In Smith P. K. (1994). *Tackling bullying in your school: a practical handbook for teachers*. London; New York: Routledge, 1994

Spletno trpinčenje in nadlegovanje. (2016). Safe si. Pridobljeno na <http://www.safe.si/podrocja/spletno-in-mobilno-trpincenje/spletno-trpincenje>

Spotting the signs. (2016). *Cyberbullying*. Pridobljeno na <http://www.ncpc.org/topics/cyberbullying/cyberbullying-tip-sheets/NCPC%20Tip%20Sheet%20-%20Spotting%20The%20Signs.pdf>

Svetovni splet. (12. 9. 2008). *Ris org*. Pridobljeno na http://www.ris.org/db/26/9530/Novice/Svetovni_splet_/

Vzroki, motivi, povod. (2015). *Cyberhelp.eu*. Pridobljeno na: <http://cyberhelp.eu/sl/introduction/consequences>

Značilnosti družabnih omrežij. (2016). *Družabna omrežja*. <http://www.portalosv.si/druzabna-omrezja/znacilnosti-druzabnih-omrezij/>

Žakelj, T. (2013). Nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru: Neraziskanost pojava v Sloveniji. *Družboslovne razprave*, 74: 107–123.

12 PRILOGE

Zdravo! Moje ime je Tina in sem študentka Fakultete za varnostne vede v Ljubljani.

Prosila bi vas, da mi z vašimi odgovori in izpolnitvijo tega vprašalnika pomagata pri mojem diplomskem delu z naslovom:

»Kibernetsko nasilje med mladostniki«. KIBERNETSKO NASILJE: Med spletno oz. kibernetsko nasilje spada pošiljanje žaljivih, ustrahovalnih sporočil, komentarjev, slik, SMS-ov; obrekovanje na družbenih omrežjih (Facebook, Instagram, Ask.fm.); objavljanje "fotk" in posnetkov brez tvojega vedenja; kraja gesla in identitete; izsiljevanje, nadlegovanje, pošiljanje slik z neprimerno vsebino ipd. NAVODILA: Prosim te, da vprašanja natančno prebereš, na njih odgovarjaš iskreno in ne prepisuješ od soseda. Kjer ni v oklepaju posebej zapisano, da je možno več odgovorov, odkljukaj samo enega (tebi po mišljenju najbližjega). Pri vprašanjih z odprto vsebino (brez podanih odgovorov) pa te prosim, da svoj odgovor na kratko napišeš. Vprašalnik je popolnoma anonimen.

Spol:

- Moški
 Ženski

1. Koliko ur dnevno preživiš na internetu?

- do 1 ure
 1 – 3 ure
 3 ure ali več

2. Ali imajo tvoji starši nadzor nad tvojo uporabo interneta?

- da
 ne

3. Za kaj največ uporabljaš internet?

- za učenje
 za igranje spletnih igric
 za uporabo spletnih klepetalnic
 za neposredno sporočanje (MSN Messenger, Skype, Viber, Snapchat ...)
 za uporabo elektronske pošte
 za prebiranje raznih novic, blogov ipd.
 za uporabo spletnih socialnih omrežij (Facebook, Instagram, Twitter ...)

4. Ali veš, kaj je nasilje preko spleta oz. kibernetsko nasilje? (Če je odgovor DA, na kratko opiši, kaj razumeš pod pojmom kibernetsko nasilje).

- da
 ne

5. Ali poznaš vse ljudi, ki jih imaš za »prijatelje« na spletnih omrežjih?

- da
 ne

6. Ti je že kdo kdaj poslal razgaljeno sliko ali pa neprimerno sporočilo?

- da
 ne

7. Si ti kdaj komu poslal svojo

razgaljeno sliko?

- da
 ne

8. Si bil že kdaj v življenju žrtev nasilja preko spleta ali mobilnega telefona?

- da
 ne

9. Na kakšen način je pri tebi prišlo do nasilja preko spleta/mobilnega telefona?

Možnih je več odgovorov

- Z objavami o meni so se mi posmehovali.
- Z objavami o meni so me žalili in obrekovali.
- Druga oseba je ukradla mojo identiteto.
- Objavili so neresnične informacije o meni, predelane fotografije ali žaljive posnetke brez mojega dovoljenja.
- Pošiljali so mi grozilna in ustrahovalna sporočila.
- Izključili so me iz skupine, blokirali dostop.
- drugo:

10. Preko katerih tehnologij je potekalo to nasilje?

Možnih je več odgovorov

- preko spletnih socialnih omrežij (Ask.fm, Facebook, Instagram ...)
- preko blogov, spletnih strani
- preko mobilnega telefona
- preko elektronske pošte
- preko spletnih klepetalnic
- drugo:

11. Si poznal osebo, ki te je ustrahovala/nadlegovala?

- da
 ne

12. Komu si zaupal, da si bil žrtev spletnega nasilja?

- nikomur
- staršem
- prijateljem
- učiteljem
- drugi starejši osebi
- drugo:

13. Če bi bil žrtev spletnega nasilja, bi to komu zaupal?

- da
 ne

14. Kako bi ukrepal, če bi se takšno nasilje zgodilo tebi? Morda veš, kam bi se lahko obrnil po pomoč? Prosim na kratko opiši.

15. Si kdaj sam izvajal ali bil soudeležen pri izvajanju takšnega nasilja?

- da
 ne

16. Zakaj si izvajal takšno početje?

- to sem počel iz dolgčasa
 želel sem se »maščevati«, saj sem bil tudi sam žrtev takšnega nasilja
 želel sem si pozornosti
 za zabavo
 drugo:

17. Na kakšen način si izvajal nasilje preko spleta/mobilnega telefona?

Možnih je več odgovorov

- Neki osebi sem ukradel identiteto in se izdajal zanjo.
 Spletnega prijatelja sem izključil iz skupine.
 Neko osebo sem namenoma zasmehoval z objavami o njenem življenju.
 Drugo osebo sem žalil in ji pošiljal žaljiva sporočila (npr. preko Facebooka, Messengerja, Ask.fm ipd.).
 Objavljal sem neresnične podatke o neki osebi, njene predelane fotografije ali žaljive posnetke.
 S sporočili sem nadlegoval in grozil drugim osebam.
 drugo:

18. Ali poveš svojemu prijatelju/prijateljici svoje geslo spletnih tehnologij (npr. Facebook, Gmail)?

- da
 ne

19. Kako resen se ti zdi ta problem?

- se mi ne zdi resen
 dokaj resen
 zelo resen – menim, da bi morali temu nameniti več pozornosti

20. Poznaš kakšen primer spletnega nasilja, ki se je zgodil tebi ali komu, ki ga poznaš? Opiši.

21. Kakšne posledice ima po tvojem mnenju takšno nasilje?